

Briuselis, 2025 m. rugsėjo 8 d.
(OR. en)

12600/25

COASI 94
ASIE 29
CFSP/PESC 1307
PE 59
ECOFIN 1141
WTO 70
COHOM 136

PRIDEDAMAS PRANEŠIMAS

nuo:	Europos Komisijos generalinės sekretorės, kurios vardu pasirašo direktorė Martine DEPREZ
gavimo data:	2025 m. rugsėjo 8 d.
kam:	Europos Sąjungos Tarybos generalinei sekretorei Thérèse BLANCHET
Komisijos dok. Nr.:	JOIN(2025) 19 final
Dalykas:	BENDRA ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI Ypatingasis Administracinis Regionas Honkongas 2024 m. metinė ataskaita

Delegacijoms pridedamas dokumentas JOIN(2025) 19 final.

Priedama: JOIN(2025) 19 final

EUROPOS
KOMISIJA

SAJUNGOS VYRIAUSIASIS
ĮGALIOJINIS UŽSIENIO
REIKALAMS IR
SAUGUMO POLITIKAI

Briuselis, 2025 09 08
JOIN(2025) 19 final

BENDRA ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

Ypatingasis Administracinis Regionas Honkongas

2024 m. metinė ataskaita

BENDRA ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

YPATINGASIS ADMINISTRACINIS REGIONAS HONKONGAS

2024 M. METINĖ ATASKAITA

Santrauka

Nuo 1997 m., kai Honkongas buvo perduotas Kinijos Liaudies Respublikai, Europos Sąjunga (ES) ir jos valstybės narės atidžiai stebi Ypatingojo Administracinio Regiono (YAR) Honkongo politinę ir ekonominę raidą.

Laikydami 1997 m. Europos Parlamente priimto įsipareigojimo, Komisija ir Sąjungos vyriausiasis įgaliotinis užsienio reikalams ir saugumo politikai ir pirmininko pavaduotojas teikia metines Honkongo raidos ataskaitas. Daugelį metų šiose ataskaitose taip pat itin daug dėmesio skiriama principo „viena šalis – dvi sistemos“ įgyvendinimui ir Honkongo autonomijai, kaip nurodyta Honkongo Pagrindiniame įstatyme.

Tai – 27-oji ataskaita, apimanti 2024 m. Politiniu požiūriu tais metais: i) buvo paskelbti teisės aktai pagal Pagrindinio įstatymo 23 straipsnį, kuriais remiantis priimtas potvarkis dėl nacionalinio saugumo užtikrinimo (SNSO); ii) ketvirtaisiais metais po Nacionalinio saugumo įstatymo (NSĮ) priėmimo buvo toliau daug dėmesio skiriama nacionaliniam saugumui, įskaitant didelio atgarsio sulaukusias teismo bylas prieš nepriklausomą žiniasklaidą ir demokratijos gynėjus, ir iii) didėjo nerimą keliantis priekabiavimas prie žurnalistų ir pilietinės visuomenės subjektų atvejų skaičius. Honkongo autonomija ir pagrindinės Honkongo gyventojų laisvės ir teisės buvo toliau varžomos, nepaisant to, kad 1997 m. Kinija sutiko išlaikyti šią autonomiją ir šias laisves bent iki 2047 m. Vis dėlto, palyginti su represijomis, vykdytomis po to, kai 2020 m. buvo paskelbtas NSĮ, SNSO taikymas iki šiol buvo palyginti ribotas. 2024 m. buvo toliau priimami teismo sprendimai, kuriais palaikomas LGBTIQ+ asmenų teisių stiprinimas. Išsamūs teisės aktai, kuriais apsaugomos tos pačios lyties asmenų poros, kaip numatyta 2023 m. rugsėjo mėn. Honkongo kasacinio teismo nustatytame reikalavime, turi būti paskelbti 2025 m. rudenį, tačiau manoma, kad jie bus atidėti.

2024 m. toliau vyko pagal NSĮ ir kitus teisės aktus prieš demokratiją palaikančius aktyvistus, advokatus ir politikus pradėti teismo procesai, kai kuriais atvejais juos ilgai vilkinant. Vykstant 47 demokratijos aktyvistų, dalyvavusių 2020 m. pirminiuose rinkimuose, teismo procesui Honkongo teismas nuteisė 45 kaltinamuosius ir paskyrė jiems laisvės atėmimo bausmes nuo ketverių metų ir dviejų mėnesių iki dešimties metų, o du iš jų išteisino. Kitame teismo procese dviem buvusiems išformuotos nepriklausomos žiniasklaidos priemonės „Stand News“ vyriausiesiems redaktoriams buvo pareikšti kaltinimai pagal kolonijinės eros kovos su kurstymu maištauti įstatymą. Vienas iš vyriausiųjų redaktorių buvo nuteistas 21 mėnesio laisvės atėmimo bausme, o kitas – 11 mėnesių laisvės atėmimo bausme. Honkonge tai pirmas kartas per 72 metus, kai žurnalistai buvo nuteisti už kurstymą maištauti. 2024 m. toliau vyko teismo procesas prieš žiniasklaidos verslininką ir demokratijos rėmėją Jimmy'į Lai, kuriame Lai dalyvavo kaip liudytojas. Teismo procesas buvo smarkiai vilkinamas. Vietoj 83 posėdžio dienų, kurias 2024 m. Teismas iš pradžių buvo paskyręs teisminiam nagrinėjimui, 2024 m. teismo nagrinėjimas iš viso tęsėsi 110 dienų. Nesitikima, kad teismo procesas bus baigtas iki 2025 m. vidurio. Lai nuolat kalinamas nuo 2020 m. gruodžio 31 d., daugiausia vienutėje. Bylos pradėtos prieš Honkongo aljansą už patriotinius demokratinius judėjimus Kinijoje, įskaitant žinomą aktyvistę Chow Hang-tung, teismo procesas 2024 m. dar nebuvo pradėtas, o

gruodžio mėn. šį procesą buvo numatyta pradėti 2025 m. gegužės mėn. Daug kaltinamųjų nuo 2021 m. vidurio tebėra sulaikyti, kai kuriais atvejais ilgai kalinami vienutėse.

Eksteritoriškai taikydamos NSĮ, Honkongo valdžios institucijos 2024 m. išdavė arešto orderius (su numatytu atlygiu) dėl šešių į užsienį pasitraukusių Honkongo demokratijos aktyvistų. Policija apklausė ieškomų aktyvistų giminaičius ir kitus pažįstamus. Dėl šių pokyčių ir įvykių toliau mažėja pasitikėjimas teisine valstybe Honkonge.

Nors interneto laisvė Honkonge iš esmės užtikrinama, valdžios institucijos ir toliau blokavo internetinį turinį, kuris, jų nuomone, buvo neskelbtinas. Gegužės 8 d. Apeliacinis teismas patenkino vyriausybės prašymą uždrausti protestų himną „Glory to Hong Kong“ („Šlovė Honkongui“). Valdžios institucijos teigė, kad šis kūrinys „buvo naudojamas kitiems kurstyti“ siekiant vykdyti su nacionaliniu saugumu susijusias nusikalstamas veikas, tokias kaip kurstymas atsiskirti ir kurstymas maištauti.

ES ne kartą reiškė susirūpinimą dėl šių įvykių tiek viešuose pareiškimuose, tiek uždaruose susitikimuose su Kinijos ir Honkongo pareigūnais.

Vyriausiasis įgaliotinis ir Komisijos pirmininko pavaduotojas Europos Sąjungos vardu paskelbė šį pareiškimą dėl Honkongo:

- 2024 m. kovo 19 d. pareiškimas dėl naujojo nacionalinio saugumo srities teisės akto priėmimo¹.

ES atstovas spaudai pateikė pareiškimus dėl Honkongo šiais klausimais:

- 2024 m. gegužės 30 d. atstovo spaudai pareiškimas dėl nuosprendžio 47 Honkongo aktyvistų byloje²;
- 2024 m. birželio 4 d. atstovo spaudai pareiškimas dėl Tiananmeno aikštės įvykių 35-ųjų metinių³;
- 2024 m. rugpjūčio 29 d. atstovo spaudai pareiškimas dėl apkaltinamojo nuosprendžio dėl buvusių „Stand News“ vyriausiųjų redaktorių⁴;
- 2024 m. lapkričio 19 d. atstovo spaudai pareiškimas dėl priimto nuosprendžio 47 Honkongo aktyvistų byloje⁵;

ES atstovas spaudai socialiniame tinkle „X“ (buvusiame „Twitter“) paskelbė įrašus dėl Honkongo šiais klausimais:

¹ Kovo 19 d. Vyriausiojo įgaliotinio pareiškimas Europos Sąjungos vardu dėl naujojo nacionalinio saugumo srities teisės akto priėmimo, skelbiamas adresu <https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2024/03/19/hong-kong-statement-by-the-high-representative-on-behalf-of-the-european-union-on-the-adoption-of-new-national-security-legislation/>.

² Gegužės 30 d. atstovo spaudai pareiškimas dėl nuosprendžio 47 Honkongo aktyvistų byloje, skelbiamas adresu https://www.eeas.europa.eu/eeas/hong-kong-statement-spokesperson-verdict-%E2%80%99Chong-kong-47%E2%80%99D-case_en.

³ Birželio 4 d. atstovo spaudai pareiškimas dėl Tiananmeno aikštės įvykių 35-ųjų metinių, skelbiamas adresu https://www.eeas.europa.eu/eeas/china-statement-spokesperson-35th-anniversary-tiananmen-square-events_en.

⁴ Rugpjūčio 29 d. atstovo spaudai pareiškimas dėl apkaltinamojo nuosprendžio dėl buvusių „Stand News“ vyriausiųjų redaktorių, skelbiamas adresu https://www.eeas.europa.eu/eeas/hong-kong-statement-spokesperson-conviction-former-chief-editors-stand-news_en.

⁵ Lapkričio 19 d. atstovo spaudai pareiškimas dėl priimto nuosprendžio 47 Honkongo aktyvistų byloje, skelbiamas adresu https://www.eeas.europa.eu/eeas/hong-kong-statement-spokesperson-sentencing-%E2%80%99Chong-kong-47%E2%80%99D-case_en.

- gruodžio 24 d. įrašas dėl Honkongo valdžios institucijų išduotų ekstrateritorinių arešto orderių⁶.

ES biuro Honkonge įrašas socialiniame tinkle „X“ (buvusiame „Twitter“), kuriame kalbama apie šį su teisėmis susijusį klausimą:

- lapkričio 27 d. įrašas dėl Honkongo galutinio apeliacinio teismo sprendimo patvirtinti sprendimus, kuriais tos pačios lyties poroms suteikiamos vienodos būsto ir paveldėjimo teisės⁷.

2024 m. rugsėjo 24 d. 57-ojoje Jungtinių Tautų žmogaus teisių tarybos sesijoje ES išreiškė susirūpinimą dėl žmogaus teisių padėties Honkonge. ES paragino „Kinijos vyriausybę ir Honkongo valdžios institucijas atkurti visapusišką pagarbą teisinės valstybės principui, pagrindinėms laisvėms ir demokratinėms principams“⁸. 2024 m. spalio 22 d. JT Generalinėje Asamblėjoje ES pabrėžė susirūpinimą dėl įvykių Honkonge bendrame pareiškimе, kuris buvo išnagrinėtas Trečiajame komitete⁹.

2024 m. birželio 16 d. Čongčinge įvykusioje 39-ojoje ES ir Kinijos dialogo žmogaus teisių klausimais sesijoje ES taip pat išreiškė susirūpinimą dėl neigiamo Honkongo naujų nacionalinio saugumo teisės aktų poveikio Honkongo žmonių teisėms ir laisvėms¹⁰.

Balandžio 25 d. Europos Parlamentas priėmė rezoliuciją dėl naujojo saugumo įstatymo Honkonge ir Andy’io Li bei Josepho Johno bylų¹¹, o lapkričio 28 d. – rezoliuciją dėl Honkongo, visų pirma dėl Jimmy’io Lai ir 45 aktyvistų, kurie neseniai buvo nuteisti pagal nacionalinio saugumo įstatymą, bylų¹².

2024 m. Honkongo ekonomika augo antrus metus iš eilės: BVP per metus padidėjo 2,5 proc., o prie šio padidėjimo prisidėjo: išorės prekyba prekėmis ir paslaugomis; logistikos sektorius; statyba ir laipsniškas finansų sektoriaus atsigavimas. Privatus vartojimas sumažėjo, o pajamos iš turizmo gaunančių pramonės šakų rezultatai, palyginti su laikotarpiu iki COVID-19 pandemijos, ir toliau prastėjo. Infliacija buvo nedidelė – 1,7 proc., o nedarbo lygis per metus siekė 3,1 proc. Honkonge užfiksuotas didelis valstybės deficitas ir fiskalinių rezervų sumažėjimas, nors fiskalinių rezervų vis dar užteko maždaug 11 mėnesių valdžios sektoriaus išlaidoms padengti. Be Kinijos, 2024 m. ES užsienio verslo bendruomenė Honkonge ir toliau buvo didžiausia, vertinant pagal Honkongo teritorijoje veikiančių įmonių skaičių. ES taip pat buvo ketvirta pagal dydį Honkongo prekybos prekėmis partnerė ir trečia pagal dydį prekybos

⁶ Gruodžio 24 d. įrašas dėl naujo ekstrateritorinių arešto orderių etapo, paskelbtas adresu <https://x.com/AnouarEUspox/status/1871530643378913663>.

⁷ Lapkričio 27 d. įrašas dėl Honkongo galutinio apeliacinio teismo sprendimo patvirtinti sprendimus, kuriais tos pačios lyties poroms suteikiamos vienodos būsto ir paveldėjimo teisės, paskelbtas adresu <https://x.com/EUinHKandMO/status/1861701177865637911>.

⁸ 57-osios Jungtinių Tautų žmogaus teisių tarybos sesijos 4 punktas. Rugsėjo 24 d. įvykę bendri debatai dėl žmogaus teisių padėties, į kurią turi atkreipti dėmesį Taryba. Informacija skelbiama adresu https://www.eeas.europa.eu/delegations/un-geneva/hrc57-item-4-general-debate-human-rights-situations-require-council%E2%80%99s-attention_en?s=62.

⁹ Spalio 22 d. ES pareiškimas. JT Generalinės Asamblėjos 3-iasis komitetas: Darbotvarkės 71 punktas. Žmogaus teisės. Informacija skelbiama adresu https://www.eeas.europa.eu/delegations/un-new-york/eu-statement-%E2%80%93-un-general-assembly-3rd-committee-agenda-item-71-human-rights_en.

¹⁰ 39-asis dialogas žmogaus teisių klausimais su Europos Sąjunga įvyko birželio 17 d. Čongčinge. Informacija skelbiama adresu https://www.eeas.europa.eu/eeas/china-39th-human-rights-dialogue-european-union-took-place-chongqing_en.

¹¹ 2024 m. balandžio 25 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl naujojo saugumo įstatymo Honkonge ir Andy’io Li bei Josepho Johno bylų, skelbiama adresu <https://www.europarl.europa.eu/delegations/lt/deterioration-of-fundamental-freedoms-in/product-details/20230616DPU36462>.

¹² 2024 m. lapkričio 28 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl Honkongo, visų pirma dėl Jimmy’io Lai ir 45 aktyvistų, kurie neseniai buvo nuteisti pagal nacionalinio saugumo įstatymą, bylų, skelbiama adresu https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-10-2024-0051_LT.html.

paslaugomis partnerė; bendra prekybos apimtis siekė 66,7 mlrd. EUR, o ES perteklius sudarė 30,0 mlrd. EUR.

I. Politinė ir socialinė raida

Pagrindinio įstatymo 23 straipsnis. Teisės aktai ir įgyvendinimas

Pagrindinio įstatymo, kuris yra Honkongo konstitucinis dokumentas, 23 straipsnyje teigiama, kad Ypatingasis Administracinis Regionas Honkongas pats priima įstatymus, kuriais užkertamas kelias bet kokiems su išdavyste, kurstymu atsiskirti, kurstymu maištauti ir ardomąja veikla prieš Centrinę Liaudies Vyriausybę susijusiems veiksams arba valstybės paslapčių vagystei, taip pat užsienio politinėms organizacijoms ar įstaigoms neleidžiama vykdyti politinės veiklos regione ir regiono politinėms organizacijoms ar įstaigoms neleidžiama užmegzti ryšių su užsienio politinėmis organizacijomis ar įstaigomis.

Ankstesnis bandymas priimti 23 straipsnyje numatytus teisės aktus 2003 m. buvo nesėkmingas. Paskelbus NSĮ ir nuo 2021 m. *de facto* pašalinus demokratiją remiančius teisės aktų leidėjus iš įstatymų leidžiamosios valdžios, Honkongo vyriausybė atnaujino darbą, siekdama galutinai parengti SNSO. Teisėkūros procesas dėl SNSO buvo baigtas vos per 49 dienas. 2024 m. kovo 6 d. Kinijos kilmės pirmininko pavaduotojas ir Centrinės vadovaujančiosios grupės Honkongo ir Makao reikalams vadovas Ding Xuexiangas paragino skubiai priimti šį teisės aktą. Kovo 7 d. Honkongo vyriausybė paskelbė ketinanti kitą dieną pateikti įstatymo projektą pirmajam ir antrajam svarstymams. Teisėkūros taryba taip pat paspartino 212 puslapių teisinio dokumento projekto peržiūrą. Teisėkūros tarybos 15 narių įstatymų projektų komitetas kovo 8–14 d. (įskaitant savaitgalį) surengė vienas po kito vykusius posėdžius, skirtus 181 punkto įstatymo projektui aptarti. Teisėkūros tarybos pirmininkas Andrew Leungas nepareikalavo 12 dienų termino, per kurį turėjo būti atlikti antrasis ir trečiasis šio įstatymo projekto svarstymai. Siekdami užbaigti antrąjį ir trečiąjį svarstymus per vieną dieną, teisės aktų leidėjai susitarė, kad vieno teisės aktų leidėjo kalba būtų ne ilgesnė kaip penkios minutės. Visuose pasisakymuose šiam įstatymo projektui buvo pritarta. Todėl šis teisės aktas buvo priimtas kovo 19 d. ir įsigaliojo 2024 m. kovo 23 d.

Honkongo vyriausybės kvietimu ES biuras kartu su ES valstybių narių generaliniais konsulatais raštu per diplomatinę notą ir žodžiu per dvi Honkongo valdžios institucijų surengtas informacines sesijas konsuliniam korpusui išreiškė susirūpinimą dėl SNSO projekto. Po konsultacijų proceso nebuvo priimta jokių esminių teisės akto projekto pakeitimų, išskyrus papildomą viešojo intereso gynybos priemonę, kuri buvo įtraukta reaguojant į žurnalistų išreikštą susirūpinimą dėl valstybės paslapčių vagystės.

SNSO teigiama, kad svarbiausias politikos „viena šalis – dvi sistemos“ principas – apsaugoti nacionalinį suverenumą, saugumą ir vystymosi interesus. Papildant Pagrindinio įstatymo 23 straipsnio nuostatas, SNSO uždraudžiamos penkios naujos nusikalstamų veikų kategorijos, t. y. išdavystė, sukilimas, valstybės paslapčių vagystė ir šnipinėjimas, sabotazo veikla, kelianti grėsmę nacionaliniam saugumui, ir užsienio kišimasis. SNSO šios teritorijos atžvilgiu pateikiama išsami žemyninės dalies „nacionalinio saugumo“ apibrėžtis, *de facto* suteikiant daugiausia neribojamus vykdomosios valdžios įgaliojimus šioje srityje.

SNSO aprašytos kitų kategorijų nusikalstamos veikos jau buvo numatytos Honkongo teisėje, o naujuoju teisės aktu išplėsta šių anksčiau galiojusių nusikalstamų veikų kategorijų taikymo sritis. SNSO pakeičiamas kolonijinės eros kovos su kurstymu maištauti įstatymas, išplečiant jau apibrėžtus nusikaltimus ir įtraukiant „nelojalumą pagrindinei valstybės sistemai, nustatytai Kinijos Liaudies Respublikos Konstitucijoje“. SNSO tekste taip pat aiškiai nurodyta, kad tiriant nusikalstamą veiką „nebūtina“ įrodyti, jog būta ketinimo „skatinti smurtą“, o tai yra nukrypimas tiek nuo visame pasaulyje taikomų įprastų bendrosios teisės sistemų, tiek nuo tarptautinių principų. Be to, maksimali bausmė už nusikalstamą veiką buvo pailginta nuo dvejų iki septynerių metų laisvės atėmimo. Jei kurstymas padaromas slapto susitarimu su „išorine jėga“, maksimali bausmė yra dešimt metų laisvės atėmimo.

SNSO numatyta iš dalies pakeista valstybės pareigūnų nelojalumo kurstymo nusikalstamos veikos apibrėžtis, kuri dabar apima daugiau pareigūnų, įskaitant ombudsmeno pirmininką ir lygių galimybių komisijos pirmininką.

Be to, SNSO nustatyta, kad asmenims, nuteistiems už nusikaltimus, susijusius su nacionaliniu saugumu, paskirtos bausmės gali būti sumažinamos tik trečdaliu ir su sąlyga, kad pataisos tarnybų komisaras įvertina, kad toks sumažinimas „atitinka nacionalinio saugumo interesus“. Dėl to daugeliu atvejų laisvės atėmimo bausmės pailgėja. Iki šiol bausmių sumažinimas kaliniams įprastai buvo taikomas už gerą elgesį. Be to, bet kuris asmuo, nuteistas už nusikaltimus, susijusius su nacionaliniu saugumu, per likusį savo gyvenimą nebeturės teisės kandidatuoti vyriausybės vadovo, Teisėkūros tarybos, rajono tarybos ir kaimo vietovių atstovų rinkimuose¹³.

Netrukus po to, kai įsigaliojo SNSO, valdžios institucijos atgaline data pritaikė griežtesnes nuostatas dėl bausmės sumažinimo užbaigtoje NSĮ byloje, todėl atsakovui *de facto* buvo nustatyta ilgesnė laisvės atėmimo bausmė. Protestuotojui, kuris 2021 m. pagal Pekino nustatytą teisės aktą buvo nuteistas už kurstymą atsiskirti ir vykdė penkerių metų laisvės atėmimo bausmę, vasario 24 d. buvo pranešta, kad jis galės išeiti į laisvę 2024 m. kovo 25 d. Tačiau įsigaliojus SNSO jo bausmės sumažinimas buvo atšauktas. Kalinys kreipėsi dėl teisminės peržiūros (pirmą kartą po to, kai buvo paskelbtas SNSO), tačiau gruodžio 6 d. jo pretenzija buvo atmesta. Aukštesniojo teismo teisėjas padarė išvadą, kad teismai „paprastai sutinka“ su vykdančiųjų institucijų nuomone dėl to, ko reikia nacionaliniam saugumui užtikrinti.

Pirmieji areštai pagal SNSO buvo įvykdyti 2024 m. gegužės 28 d., kai buvo suimta aktyvistė Chow Hang-tung (Honkongo aljanso byla) ir dar penki asmenys. Šeši asmenys buvo kaltinami tuo, kad padarė kurstymo maištauti nusikaltimą, nes socialiniuose tinkluose skelbė įrašus, susijusius su 1989 m. Tiananmeno aikštėje įvykdytu susidorojimu. Nuo 2024 m. gruodžio 31 d. pagal SNSO buvo suimta ne mažiau kaip 15 asmenų, kurie visi buvo apkaltinti kurstymu maištauti. Pagal šį naująjį teisės aktą buvo nuteisti trys asmenys ir jiems buvo paskirtos laisvės atėmimo bausmės. Nors SNSO taikymas iki šiol buvo gana ribotas, palyginti su represijomis po NSĮ priėmimo, apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo riba buvo žema, o bausmės – griežtos. Vienam iš pagal šį teisės aktą nuteistų asmenų buvo skirta 14 mėnesių laisvės atėmimo bausmė už marškinėlių su protesto šūkio užrašu dėvėjimą, nes toks elgesys buvo prilygintas kurstymui maištauti.

Remdamasis naujuoju teisės aktu Honkongo saugumo sekretorius 2024 m. birželio 12 d. ir dar kartą 2024 m. gruodžio 24 d. panaikino 13 ieškomų asmenų pasus, paskelbė, kad šie asmenys

¹³ Pagal panašią Makao taikomą nuostatą šis laikotarpis ribojamas iki penkerių metų.

slapstosi, ir uždraudė kitiems asmenims palaikyti piniginius santykius arba steigti bendrąsias įmones su tais asmenimis, taip pat parduoti ar nuomoti jiems nekilnojamąjį turtą.

Šis teisės aktas dar labiau sustiprino atgrasomąjį NSĮ poveikį Honkongo visuomenei, be kita ko, tolesnę žurnalistų savicenzūrą ir didesnę susilaikymą nuo dalyvavimo pilietinės visuomenės organizacijų veikloje. Kovo 29 d. JAV finansuojama naujienų stotis „Radio Free Asia“ paskelbė, kad Honkongo biuras uždaromas, nes šios stoties reportažus rengiantiems darbuotojams kyla saugumo problemų. Kovo 28 d. Honkongo vyskupas patvirtino, kad, siekdamas nepažeisti naujojo teisės akto, katalikų vyskupija turėjo pakoreguoti tam tikras religines praktikas.

NSĮ ir susijusių teisės aktų įgyvendinimas

2024 m. birželio 30 d. buvo paminėtos ketvirtosios NSĮ paskelbimo metinės. 2024 m. gruodžio 31 d. duomenimis, pagal NSĮ ir susijusius straipsnius buvo sulaikyta 316 asmenų, o apkaltinamųjų nuosprendžių rodiklis viršijo 95 proc.

2024 m., per Kūčias, Honkongo valdžios institucijos paskelbė ieškomų asmenų sąrašą, į kurį įtraukė šešis užsienyje gyvenančius asmenis, įskaitant užsienio piliečius. Honkongo nacionalinio saugumo policija už kiekvieną į užsienį pasitraukusį aktyvistą, ieškomą dėl įtariamų slaptų susitarimų su užsienio šalimis arba išorės subjektais, kurstymą atsiskirti ir ardomąją veiklą, skyrė po 1 mln. HKD (122 000 EUR) atlygį. Tai buvo dar vienas NSĮ ekstrateritorinio įgyvendinimo atvejis, o bendras tokių arešto orderių skaičius pasiekė 19. Iki gruodžio 31 d. Honkongui nebuvo perduotas nė vienas iš asmenų, už kuriuos numatytas atlygis. ES atstovas spaudai paskelbė pareiškimą, kuriame pasmerkė šiuos ekstrateritorinius arešto orderius.

Asmenų, už kuriuos paskirtas atlygis, sąrašai ir toliau sulaukia didelio atgarsio Honkonge, taip darant spaudimą aktyvistų šeimoms ir jų artimos aplinkos žmonėms. Sausio 10 d. nacionalinio saugumo policija apklausė užsienio aktyvisto, kuris 2023 m. gruodžio 14 d. buvo įtrauktas į ieškomų asmenų sąrašą, tėvus ir dvi seseris.

2024 m., nors ir labai vilkinant, toliau vyko teismo procesai bylose, iškeltose pagal NSĮ ir kolonijinės eros kovos su kurstymu maištauti įstatymą. Daug kaltinamųjų nuo 2021 m. vidurio tebėra sulaikyti, kai kuriais atvejais ne pirmą kartą kalinami vienutėse.

47 demokratiją palaikančių įstatymų leidėjų ir aktyvistų, kurie 2020 m. suorganizavo teisėtus pirminius rinkimus arba juose dalyvavo, (paprastai vadinamų 47 Honkongo aktyvistais) teismo pagal NSĮ procesas yra teismo procesas dėl nacionalinio saugumo, pradėtas prieš daugumą kaltinamųjų. 2024 m. gegužės 30 d. aukštasis teismas nuteisė 45 kaltinamuosius už „sąmokslą vykdyti ardomąją veiklą“ ir lapkričio 19 d. skyrė jiems laisvės atėmimo bausmes nuo ketverių metų ir dviejų mėnesių iki dešimties metų. Maksimali bausmė pagal NSĮ yra laisvės atėmimas iki gyvos galvos. Du iš 47 Honkongo aktyvistų buvo išteisinti.

Prokuroras pateikė apeliacinį skundą dėl vieno iš dviejų kaltinamųjų, kurį teismas išteisino. Honkongo vyriausybė nepritarė Pekino šalininkų raginimams siekti, kad 45 aktyvistams būtų skirtos dar didesnės bausmės. Tuo pat metu 14 atsakovų pateikė apeliacinį skundą dėl jų atžvilgiu priimtų apkaltinamųjų nuosprendžių ar nuteisimo. Iki gruodžio 31 d. teisminės institucijos nebuvo suplanavusios šių apeliacinių skundų nagrinėjimo.

Teismo procesas, įskaitant sesijas dėl bausmių sumažinimo ir dėl nuosprendžio, truko 131 dieną, viršijant iš pradžių numatytą 90 dienų laikotarpį. Tuo tarpu 2024 m. bent vienas iš kitų aštuonių demokratiją remiančių aktyvistų, kurie buvo suimti, bet nebuvo patraukti baudžiamojon atsakomybėn, tebebuvo paleistas už užstatą policijai be galimybės atgauti pasą.

2024 m. prasidėjo teismo **NSĮ grindžiamos Honkongo aljansui už patriotinius demokratinius judėjimus Kinijoje (toliau – Honkongo Aljansas)** iškeltos bylos nagrinėjimo etapas. 2024 m. gruodžio 31 d. aukštasis teismas buvo suplanavęs teismo posėdžius 2025 m. gegužės mėn. ir paskyręs jiems 75 dienas. Ši šiuo metu išformuota pilietinės visuomenės grupė rengdavo kasmetinę taikią protesto akciją 1989 m. Tiananmeno aikštės represijų aukoms žvakių šviesoje atminti. Prokuroras apkaltino Honkongo aljansą ir jo pagrindinius narius kurstymu vykdyti ardomąją veiklą. Maksimali bausmė – laisvės atėmimas iki gyvos galvos.

Susijusioje byloje aukštasis teismas 2024 m. kovo 14 d. patvirtino apkaltinamąjį nuosprendį dėl Chow ir kitų dviejų aljanso narių ir jų nuteisimą už nacionalinio saugumo policijos reikalavimo pateikti informaciją nevykdymą. Liepos 31 d. kasacinis teismas leido trims atsakovams pateikti apeliacinį skundą ir numatė, kad posėdis įvyks 2025 m. sausio mėn.

2024 m. buvo tęsiamas **prieš žiniasklaidos sektoriaus verslininką ir demokratijos aktyvistą Jimmy'į Lai pradėtas NSĮ ir kovos su kurstymu maištauti įstatymu grindžiamas teismo procesas**. Kartu su J. Lai kaltinimai buvo pateikti šešiems buvusiems dabar jau nebeegzistuojančio dienraščio „Apple Daily“ žurnalistams, kurie 2022 m. lapkričio mėn. pripažino savo kaltę, ir trims su dienraščiu „Apple Daily“ susijusioms bendrovėms. Prokuratūra J. Lai (kuris yra Jungtinės Karalystės pilietis) ir kitiems asmenims pateikė du kaltinimus pagal NSĮ („bendrininkavimas siekiant sudaryti slaptus susitarimus su užsienio šalimi arba išorės subjektais keliant pavojų nacionaliniam saugumui“) ir vieną kaltinimą pagal kolonijinės eros kovos su kurstymu maištauti įstatymą („bendrininkavimas spausdinant, leidžiant, parduodant, siūlant parduoti, platinant, demonstruojant ir (arba) atgaminant maištauti skatinančius leidinius“). Maksimali bausmė pagal NSĮ yra laisvės atėmimas iki gyvos galvos. Teismo procesas, kuris turėtų trukti 83 dienas, buvo perkeltas du kartus: vieną kartą iš 2022 m. gruodžio 1 d. į 2023 m. rugsėjo 25 d., o paskui galiausiai nukeltas į 2023 m. gruodžio 18 d. Gruodžio 19 d., t. y. paskutinę 2024 m. posėdžių dieną, buvo 113-oji teismo proceso diena. Lapkričio 20 d. J. Lai pirmą kartą liudijo asmeniškai.

„Stand News“ byloje, kurioje kaltinimai buvo pareikšti pagal kolonijinės eros kovos su kurstymu maištauti įstatymą, rugsėjo 26 d. apylinkės teismas dviem buvusiems išformuotos nepriklausomos žiniasklaidos priemonės vyriausiesiems redaktoriams skyrė atitinkamai 21 ir 11 mėnesių laisvės atėmimo bausmes. Vienas iš redaktorių, kuris iki teismo nagrinėjimo buvo sulaikytas 349 dienas, turėjo būti įkalintas nedelsiant, o kitas redaktorius dėl sveikatos priežasčių buvo paleistas į laisvę. Tai pirmas kartas per 72 metus, kai žurnalistai buvo nuteisti už kurstymą maištauti. Šis apkaltinamasis nuosprendis sustiprino atgrasomąjį represijų poveikį spaudos laisvei ir dar labiau padidino jau plačiai paplitusią žurnalistų savicenzūrą.

Nacionalinio saugumo teismo procesų valdymas ne kartą sukėlė abejonių dėl tinkamo proceso, susijusių tiek su specialiai parenkamų nacionalinio saugumo srities teisėjų nešališkumo klausimu, tiek su ilgai trunkančiomis teismo procedūromis. Byloje „Stand News“ buvo tikimasi, kad teismo procesas truks 20 dienų, tačiau jis tęsėsi 57 dienas. Nuosprendžio paskelbimo data buvo atidėta tris kartus. Problemiškas buvo ir ilgas kardomasis kalinimas, užtrukęs daugiau nei 300 dienų.

Pirmajame kurstymo maištauti bylos nagrinėjime po 1997 m. įvykusio perdavimo, apeliacinis teismas kovo 7 d. patvirtino apkaltinamąjį nuosprendį dėl aktyvisto Tam Tak-chi. Teismas atmetė Jungtinės Karalystės Slaptosios tarybos sprendimą, kad bet kokioje kalboje, dėl kurios galėtų būti priimamas apkaltinamasis nuosprendis dėl kurstymo maištauti, turi būti paminėtas ketinimas kurstyti smurtą. Rugpjūčio 14 d. kasacinis teismas leido Tam 2025 m. sausio mėn. užginčyti dėl jo priimtą apkaltinamąjį nuosprendį ir bausmę.

Balandžio 11 d. Josephas Johnas, kuris yra Portugalijos pilietis ir Jungtinės Karalystės gyventojas, buvo nuteistas penkerių metų laisvės atėmimo bausme už „kurstymą atsiskirti“.

Daugelis iš maždaug 6 000 protestuotojų, kurie buvo suimti per 2019 m. vykusius protestus ir kuriems dar nebuvo pareikšti kaltinimai, vis dar yra paleisti už užstatą, kol vyksta policijos tyrimai ir sprendžiama dėl jų baudžiamojo persekiojimo. Atsakydamas į raginimus „kategoriškai“ sumažinti šiems asmenims pateiktus kaltinimus, 2024 m. spalio mėn. vykusiame interviu teisingumo sekretorius Paulas Lamas pareiškė, kad tai neatitiktų teisinės valstybės principo. Jis pridūrė, kad gali atsirasti naujų įrodymų ir kad nėra nustatyto termino, iki kurio asmenis reikia patraukti baudžiamojon atsakomybėn už praeityje padarytus nusikaltimus.

Per pirmąjį šiame mieste vykusį teismo procesą pagal Jungtinių Tautų kovos su terorizmu potvarkį rugpjūčio 29 d. prisiekusieji nuteisė vieną asmenį ir išteisino dar šešis asmenis dėl įtariamo plano per 2019 m. protestus detonuoti sprogmenis ir panaudoti šaunamuosius ginklus prieš policiją. Dar šeši kaltinamieji pripažino savo kaltę. Teismas septyniems asmenims skyrė laisvės atėmimo bausmes nuo 23 metų 10 mėnesių iki 5 metų 10 mėnesių.

2024 m. rugpjūčio 12 d. buvo galutinai atmestas Jimmy'io Lai ir šešių buvusių įstatymų leidėjų skundas dėl apkaltinamųjų nuosprendžių už dalyvavimą neteisėtose eitynėse 2019 m. rugpjūčio 18 d. Kasacinis teismas atmetė tvirtinimą, kad baudžiamasis persekiojimas yra pernelyg didelis saviraiškos ir susirinkimų laisvės apribojimas. Tačiau prokuroro prašymas grąžinti apkaltinamąjį nuosprendį dėl eitynių „organizavimo“ taip pat buvo atmestas. Po dviejų dienų lordas Neubergeris, buvęs Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo Teismo pirmininkas, kuris pirmininkavo šiai bylai, atsistatydino iš aukšto lygio teisės ekspertų grupės žiniasklaidos laisvės klausimais, teikiančios konsultacijas Žiniasklaidos laisvės koalicijai, kuriai priklauso ir ES valstybių narių atstovai, pirmininko pareigų.

2024 m. taip pat atsistatydino penki kasacinio teismo užsienio nenuolatiniai teisėjai. Nors kai kurie iš jų nusprendė neatnaujinti savo paskyrimo dėl asmeninių priežasčių, į pensiją išėjęs Jungtinės Karalystės teisėjas lordas Sumptionas, kuris buvo Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo Teismo teisėjas, pareiškė, kad „kadaise buvusi gyvybinga ir politiškai įvairi bendruomenė pamažu tampa totalitarine valstybe. Teisinė valstybės principas nuolat pažeidinėjamas visose srityse, dėl kurių vyriausybė turi tvirtą nuomonę“.

2024 m. gruodžio mėn. kasaciniame teisme liko šeši užsienio nenuolatiniai teisėjai.

Apibendrinant, kalbant apie klausimus, kurie laikomi svarbiais nacionaliniam saugumui, 2024 m. Honkongo teisinės valstybės principo padėtis tebebuvo labai įtempta. Vertinant pagal organizacijos „Pasaulio teisingumo projektas“ sudaryto ir 2024 m. spalio 23 d. paskelbto metinio teisinės valstybės principo indekso kategoriją „Valdžios galių apribojimai“ Honkongas, palyginti su 2023 m., pakilo trimis vietomis ir dabar yra 62-as iš 142 šalių ir teritorijų. Vertinant

pagal kategoriją „Pagrindinės teisės“ Honkongas taip pat užėmė 62 vietą – nuo 2023 m. jo padėtis pablogėjo keturiomis vietomis¹⁴. Be to, autoritariniai pokyčiai Honkongo teisinėje aplinkoje vis dar iš esmės nepaveikė komercinės ir privatinės teisės.

2024 m. taip pat toliau **daug dėmesio skirta nacionalinio saugumo aspekto integravimui į YAR valdymą**, visų pirma kiek tai susiję su švietimu ir valstybės tarnyba. Birželio 7 d. Honkongo valstybės tarnybos biuras paskelbė naują Valstybės tarnybos kodeksą, kuriame nurodyta, kad „konstitucinės tvarkos ir nacionalinio saugumo palaikymas“ yra svarbiausia 173 000 YAR valstybės tarnautojų pagrindinė vertybė. Rugpjūčio 6 d. atidaryta Nacionalinio saugumo parodų galerija, kurioje 2019 m. protestai apibūdinami kaip „spalvotoji revoliucija“. Valstybės tarnybos biuras paragino visus vyriausybės darbuotojus iki 2026 m. pabaigos bent vieną kartą apsilankyti galerijoje.

Lapkričio 18 d. vyriausybė surengė nacionalinio saugumo srities mokytojų mokymo programos, skirtos pirmajai 120 nacionalinio saugumo srities mokytojų grupei, pradžios ceremoniją. Vyriausybė pareiškė, kad tikisi, jog iki 2025 m. bus surengti mokymai ne mažiau kaip 2 600 rajonų lygmens mokytojų ir kiekvienas iš jų per metus turėtų išplatinti nacionalinio saugumo pranešimus ne mažiau kaip 30 žmonių. Honkongo vyriausybė numato, kad daugiau kaip 78 000 žmonių per metus gaus pranešimus apie nacionalinio saugumo užtikrinimą.

2024 m. švietimo biuras pakartojo, kaip svarbu užtikrinti švietimą nacionalinio saugumo srityje. Birželio 25 d. paskelbtose ataskaitose mokyklų inspektoriai kritikavo vidutinio sunkumo mokymosi sutrikimų turinčių vaikų mokyklą, kurioje nebuvo mokoma Kinijos konstitucijos ir „nebuvo visapusiškai įgyvendinamas“ švietimas nacionalinio saugumo srityje.

Vyriausybė taip pat vykdė didesnę socialinio darbo profesijos kontrolę. 2024 m. liepos 3 d. Teisėkūros taryba priėmė potvarkio dėl socialinių darbuotojų registracijos pakeitimą, pagal kurį nustatyta, kad vyriausybė paskiria daugumą miesto socialinių darbuotojų licencijavimo įstaigos narių. Šiuo teisės aktu įstaigai taip pat suteikti įgaliojimai visam laikui nušalinti socialinius darbuotojus, nuteistus už nacionalinio saugumo pažeidimus.

Liepos mėn. policija atskleidė, kad per nacionalinio saugumo pranešimo karštąją liniją ji gavo daugiau kaip 750 000 pranešimų ir kad apie 10–20 proc. atvejų dėl šių pranešimų buvo galima imtis tolesnių veiksmų. Atskirai gruodžio mėn. policija nurodė, kad, siekdama pagerinti saugumą, šiais metais mieste įrengė 612 stebėjimo kamerų komplektų. Iki 2025 m. pabaigos siekiama įrengti dar 1 300 tokių komplektų.

2024 m. Honkonge toliau traukėsi **erdvė, kurioje galima reikšti politinę opoziciją ir pliuralistines pažiūras**.

Lapkričio 13 d. Demokratų partijos pirmininkas Lo Kin-hei atskleidė, kad keli pagrindiniai partijos nariai, jų šeimos ir įmonės gavo anoniminius grasinimus telefonu ir elektroninius laiškus, kuriuose jie buvo kritikuojami kaip „Kinijos ir Honkongo priešai“ ir buvo įspėti apie galimą įkalinimą dėl jų politinių ryšių.

Lapkričio 19 d. laikraščiai „Ta Kung Pao“ ir „Wen Wei Po“ paskelbė viso puslapio straipsnius apie devynis 47 Honkongo aktyvistų byloje nuteistus kaltinamuosius ir apkaltino juos tuo, kad jie šiuo metu ar anksčiau buvo susiję su šia frakcija. Demokratų partija, kuri anksčiau buvo

¹⁴ <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/global>.

didžiausia demokratiją remianti frakcija Honkonge, ir toliau patyrė sunkumų organizuodama lėšų rinkimo renginius.

Kovo 27 d. Pilietinė partija, buvusi antra pagal dydį Honkongo politinės opozicijos frakcija, buvo išbraukta iš Honkongo bendrovių registro; 2023 m. gegužės mėn. ši frakcija balsavimu pritarė dėl jos išformavimo.

Honkongo išorės santykiai

2024 m. Honkongui palaikant išorės santykius buvo dedamos pastangos įvairinti prekybos ir ekonominius ryšius su Pietryčių Azijos, Artimųjų Rytų šalimis ir kitomis besiformuojančiomis rinkomis. Liepos mėn. delegacija, kuriai vadovavo vyriausybės vadovas, buvo išvykusi šešių dienų vizito į Laosą, Kambodžą ir Vietnamą. Iki šiol jis lankėsi septyniose Pietryčių Azijos valstybių asociacijos (ASEAN) valstybėse narėse, išskyrus Brunėjų, Filipinus ir Mianmarą. Lapkričio mėn. jis buvo išvykęs septynių dienų vizito į Peru ir dalyvavo Azijos ir Ramiojo vandenyno šalių ekonominio bendradarbiavimo ekonomikos srities lyderių susitikime. 2024 m. Honkongas taip pat pasirašė laisvosios prekybos susitarimą (LPS) su Peru.

Rugsėjo mėn. vienintelė šio miesto atstovė Nacionalinio liaudies kongreso nuolatiniame komitete Starry Lee pasiūlė nuo šiol YAR tarptautinimo procese daugiausia dėmesio skirti iniciatyvos „Viena juosta, vienas kelias“ šalims, ASEAN ir Artimiesiems Rytams, nors anksčiau buvo daug dėmesio skiriama Europai ir JAV.

Tęsėsi emigracija iš Honkongo. 2024 m. Jungtinės Karalystės vidaus reikalų ministerija paskelbė, kad 2024 m. rugsėjo 30 d. ji gavo 32 429 prašymus išduoti Didžiosios Britanijos nacionalines (užsienio) vizas. Jungtinei Karalystei Honkongo piliečiai pateikė iš viso apie 224 204 prašymus dėl specialaus vizų režimo, kuris gali padėti įgyti pilietybę. Pagal šį režimą į Jungtinę Karalystę atvyko apie 158 000 žmonių. Kanadai ir Australijai buvo toliau teikiami prašymai išduoti vizas pagal specialias Honkongo gyventojams skirtas imigracijos programas. Nepaisant emigracijos, Honkongo gyventojų skaičius išliko stabilus – 7,5 mln., daugiausia dėl naujai iš Kinijos žemyninės dalies atvykstančių asmenų.

Liepos 10 d. JAV Prezidentas pratęsė Honkongui nustatytą „nacionalinės nepaprastosios padėties“ statusą, tvirtindamas, kad padėtis YAR kėlė grėsmę Jungtinių Amerikos Valstijų „nacionaliniam saugumui, užsienio politikai ir ekonomikai“. Pagal šį vykdomąjį įsakymą YAR nebegalėjo naudotis specialiu ekonominiu režimu, kuris anksčiau buvo nustatytas pagal JAV teisės aktus. Lapkričio 19 d., reaguodamos į 47 Honkongo aktyvistų nuosprendį, JAV paskelbė apie naujų vizų apribojimų taikymą Honkongo pareigūnams.

Teisės, laisvės ir lygios galimybės

Sausio 23 d. įvyko Jungtinių Tautų žmogaus teisių tarybos visuotinio periodinio vertinimo darbo grupės Kinijos atžvilgiu posėdis, kuriame taip pat dalyvavo Honkongas. Prieš šį posėdį mažiausiai septynios šalys pateikė 13 su Honkongu susijusių pastabų – tai buvo rekordiškai didelis skaičius. Šio posėdžio metu 18 šalių, be kita ko, Danija, Vokietija, Airija ir Prancūzija, išreiškė susirūpinimą dėl pilietinių teisių šioje teritorijoje, o JAV ir Jungtinė Karalystė paragino Honkongo valdžios institucijas atsisakyti NSĮ.

2024 m. gegužės 31 d. JT žmogaus teisių taryba paskelbė Kinijos nuomonę dėl išvadų ir rekomendacijų. Kinija atmetė 14 iš 23 su Honkongu susijusių rekomendacijų dėl žmogaus teisių, kurias pateikė 20 šalių. Tarp šalių, kurių rekomendacijos buvo atmestos, buvo Belgija, Čekija, Danija, Liuksemburgas, Nyderlandai ir Austrija. Kinija atmetė visas rekomendacijas, susijusias su Honkongo NSĮ, ir nurodė, kad jos buvo pagrįstos klaidinga informacija. Tuo tarpu Kinija pareiškė, kad ji „priėmė ir jau įgyvendino“ Vokietijos rekomendacijas (atstatyti visapusišką pagarbą teisinės valstybės ir pilietinės visuomenės principams bei politinėms teisėms Honkonge), Prancūzijos rekomendacijas (užtikrinti saviraiškos ir asociacijų laisvę, be kita ko, internete, be kita ko, Honkonge) ir Lietuvos rekomendacijas (užtikrinti visų piliečių teisę į nuomonę ir saviraiškos laisvę nebijant atsakomųjų veiksmų ir cenzūros visuose regionuose, be kita ko, Honkonge, Tibete ir kt.).

Liepos 4 d. Jungtinių Tautų žmogaus teisių tarybos plenariniame posėdyje buvo aptarta ir priimta Kinijos peržiūros ataskaita.

2024 m. Jungtinių Tautų ekspertai nuolatinei Kinijos misijoje Ženevoje du kartus raštu pareiškė susirūpinimą dėl pagrindinių teisių padėties Honkonge.

Sausio 25 d. Jungtinių Tautų specialusis pranešėjas kankinimo ir kitokio žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ir baudimo klausimais išreiškė „nuogastavimą“, kad pagrindinis liudytojas Jimmy’io Lai baudžiamojo persekiojimo byloje, Andy’is Li, nacionalinio saugumo teismo proceso metu „buvo kankinamas ir (arba) patyrė kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar bausmes“ žemyninės dalies kalėjime ir „dėl to buvo priverstas prisipažinti, kad susitarė su Jimmy’iu Lai slapta bendrininkauti su užsienio subjektais“¹⁵.

2024 m. kovo 22 d. Jungtinių Tautų specialieji pranešėjai paskelbė pareiškimą dėl: i) teisės į nuomonės ir saviraiškos laisvę skatinimo ir apsaugos; ii) teisės į mokslą; iii) teisės į taikų susirinkimų ir asociacijų laisvę; iv) žmogaus teisių gynėjų padėties; v) teisėjų ir teisininkų nepriklausomumo ir vi) žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių skatinimo ir apsaugos kovojant su terorizmu. Pareiškime teigiama, kad 23 straipsnyje numatytuose teisės aktuose buvo nustatyta „daug priemonių, kuriomis būtų reikšmingai ir nepagrįstai apribotas naudojimas žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis ir kurios būtų nesuderinamos su Visuotine žmogaus teisių deklaracija, Tarptautiniu pilietinių ir politinių teisių paktu ir Tarptautiniu ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktu“¹⁶.

Praėjusiais metais toliau smuko Honkongo reitingas įvairiose su teisėmis susijusiose pasaulinėse vertinimo skalėse. Pagal CATO instituto ir Fraserio instituto sudarytą 2024 m. žmonių laisvės indeksą Honkongas iš 46-os vietos 2023 m. nukrito į 50-ą vietą iš 165¹⁷. Remiantis NVO „Freedom House“ ataskaita, 2024 m. Honkongas buvo iš dalies laisva teritorija, užėmusi 41 vietą iš 100, t. y. jo padėtis buvo beveik identiška kaip 2023 m., kai Honkongas užėmė 42 vietą iš 100¹⁸.

Spaudos laisvės padėtis toliau blogėjo. Pagal organizacijos „Žurnalistai be sienų“ sudarytą ir gegužės 3 d. paskelbtą pasaulio spaudos laisvės indeksą Honkongas tarp 180 šalių ir regionų užėmė 135-ą vietą¹⁹. Remiantis Honkongo žurnalistų asociacijos (HKJA) parengtu ir 2024 m.

¹⁵ <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gId=28734>.

¹⁶ <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gId=28893>.

¹⁷ <https://www.cato.org/human-freedom-index/2024>.

¹⁸ <https://freedomhouse.org/country/hong-kong/freedom-world/2024>.

¹⁹ <https://rsf.org/en/index>.

rugpjūčio 20 d. paskelbtu spaudos laisvės indeksu, tiek plačioji visuomenė, tiek žurnalistai 2023 m. pajautė spaudos laisvės sumažėjimą²⁰.

Tais metais HKJA patyrė ypatingą spaudimą. 2024 m. sausio 25 d. ši profesinė sąjunga atskleidė, kad mokesčių pajamų departamentas (Honkongo mokesčių institucija), atlikdamas HKJA 2017–2018 m. finansinių ataskaitų peržiūrą, pareikalavo sumokėti 400 000 HKD (45 000 EUR) dydžio pelno mokestį. Valdžios institucijos reikalavo, kad HKJA pateiktų šešerių metų laikotarpio pelno mokesčio deklaracijas nuo 2017–2018 m. iki 2022–2023 m. HKJA šį vertinimą apskundė. Balandžio mėn. HKJA dėl „nenugalimų jėgų“ buvo priversta perkelti organizuotą lėšų rinkimo koncertą į internetą. Gegužės mėn. buvęs HKJA pirmininkas nusprendė atsisakyti perrinkimo, nurodydamas, kad asociacija „gali būti puolama, jei jis dirbs ir toliau“. Birželio 21 d., likus dienai iki metinio visuotinio susirinkimo, HKJA turėjo paraginti narius nepaisyti anoniminio programėlėje „WhatsApp“ gauto pranešimo, kuriame buvo įspėjama nedalyvauti šiame susirinkime dalyvauti dėl „saugumo problemų“.

Rugsėjo 13 d. HKJA atskleidė, kad birželio-rugpjūčio mėn. „žurnalistai, jų šeimos nariai arba jų šeimos narių darbdaviai, taip pat kaimynai ir bendradarbiai buvo persekiojami ir bauginami tiek internete, tiek realiame gyvenime“. Vieno žurnalisto nuomojamo būsto savininkas ir nekilnojamojo turto agentas gavo anoniminius laiškus, kuriuose buvo grasinama, kad jie patirs „neįsivaizduojamų pasekmių“ ir „netiesioginės žalos“, jeigu nuomininkas nebus iškeldintas iš jų nuosavybės ir rajono. HKJA pirmininkui pranešus apie šiuos įvykius policijai, padėtis tapo kontroliuojama. Vis dėlto metų pabaigoje vėl prasidėjo priekabiavimas prie atskirų žurnalistų.

2024 m. rugsėjo 24 d. aukštasis teismas išnagrinėjo HKJA pradėtą teisminės peržiūros bylą dėl naujos taisyklės, kurią taikant apribojama žurnalistų prieiga prie Transporto departamento valdomo viešojo registro. Profesinė sąjunga suabejojo, ar naujoji taisyklė buvo suderinama su spaudos laisvės principu. Iki gruodžio 31 d. nebuvo priimtas joks sprendimas.

Priėmus 23 straipsnyje numatytus teisės aktus, leidinys „Wall Street Journal“ 2024 m. gegužės 2 d. paskelbė apie sprendimą perkelti savo Azijos būstinę iš Honkongo į Singapūrą. Liepos mėn. „Wall Street Journal“ atleido vieną korespondentę, kuri buvo išrinkta HKJA pirmininke.

Pranešdama naujienas, vietos žiniasklaida dažnai derinosi prie oficialios Honkongo vyriausybės pozicijos. Pavyzdžiui, pagrindinė žiniasklaida vengė vadinti Williamą Lai Taivano prezidentu ir vartojo tokias sąvokas kaip „Taivano lyderis“ arba „Taivano Lai“. Tokia pozicija skyrėsi nuo padėties prieš ketverius metus, kai pagrindinė žiniasklaida vis dar vadino tuomet pareigą ėjusią Tsai Ing-wen „Taivano prezidentė“.

Honkongo valdžios institucijos toliau taikė imigracijos taisykles, siekdamas neleisti žurnalistams, kurie laikomi nepalankiais ir už spaudos laisvę kovojančiais aktyvistais, patekti į YAR²¹. 2024 m. balandžio 10 d. Lenkijos pilietybę turinti organizacijos „Žurnalistai be sienų“ atstovė buvo sulaikyta šešioms valandoms ir jai nebuvo leista įvažiuoti į Honkongą atvykus į jo teritoriją, kur ši žurnalistė planavo stebėti žiniasklaidos verslininko Jimmy'io Lai teismo procesą. Rugpjūčio mėn. žemyninėje dalyje įsikūrusiam „Bloomberg“ žurnalistui, kuris

²⁰ <https://hkja.org.hk/en/press-release/press-freedom-in-hong-kong-at-11-year-low-according-to-media-survey-amid-fears-over-article-23-national-security-law/>.

²¹ Pastaraisiais metais Honkongo vyriausybė taip pat neleido į šį miestą atvykti aktyvistams. Birželio 27 d. nebuvo leista atvykti aktyvistui iš Japonijos. Rugsėjo 8 d. nebuvo leista atvykti aktyvistui iš Vokietijos. Prieš pat atvykdamas į Honkongą, Vokietijos aktyvistas nuvyko į žemyninę Kinijos dalį. Jis bendradarbiavo su organizacija „Tibet Initiative Deutschland“, kuri propagavo laisvą apsisprendimą Kinijos regione, ir kartu įsteigė NVO „Freiheit für Hongkong“, kuri siekė, kad Honkongas būtų demokratiškas ir laisvas.

planavo persikelti į Honkongą, buvo atsisakyta išduoti darbo vizą. Rugsėjo 14 d. Prancūzijos fotožurnalistei buvo neleista atvykti į Honkongą, greičiausiai dėl „Associated Press“ paskelbtos jos padarytos įkalinto Jimmy'io Lai nuotraukos.

2024 m. po to, kai 2023 m. spalio mėn. korespondentas, kuris leidinyje „South China Morning Post“ buvo atsakingas už Kinijos gynybos politikos ir diplomatijos sritis, aprašė Pekino Siangšano forumą, dar laikomas dingusiu be žinios.

Geresnės naujienos: rugsėjo 4 d. Apeliacinis teismas patvirtino žemesnės instancijos teismo sprendimą, kuriuo atsisakoma vėl taikyti Ryšių tarnybos įspėjimą dėl „Headliner“ – šiuo metu nebetransliuojamos satyrinės programos, kurią kūrė Honkongo visuomeninis transliuotojas RTHK.

2024 m. buvo dar labiau ribojama saviraiškos laisvė. Nuo gegužės 15 d. platformoje „YouTube“ buvo užblokuota galimybė vietos lygmeniu peržiūrėti 32 vaizdo įrašus, susijusius su protestų daina „Glory to Hong Kong“. Šis sprendimas buvo priimtas po to, kai aukštasis teismas leido vyriausybei laikinai uždrausti šią dainą, kuri, valdžios institucijų teigimu, „buvo atliekama siekiant paskatinti kitus“ įvykdyti tokius nacionalinio saugumo nusikaltimus kaip kurstymas atsiskirti ir kurstymas maištauti.

2024 m. dar labiau susilpnėjo ypatingos svarbos menininkų ir nepriklausomų kultūros institucijų erdvė.

Menininkai, pavyzdžiui, demokratiją remiantys filmų kūrėjai, patiria finansavimo mažinimą ir politinį spaudimą. 2024 m. spalio 24 d. nepriklausoma kino organizacija „Ying e Chi“ paskelbė, kad ji nutraukia veiklą, o vienas iš jos steigėjų rugpjūčio mėn. persikėlė į Taivaną, siekdamas vėl pradėti veiklą ir nurodydamas, kad Taivane yra „palyginti laisva aplinka“. Ši institucija platino prieštaringai vertinamus politinius dokumentinius filmus, pavyzdžiui, apdovanojimais įvertintą „Lost in the Fumes“. Gruodžio 17 d. Honkongo Dramos draugijų federacija paskelbė, kad antrus metus iš eilės Honkongo vyriausybės laisvalaikio ir kultūros paslaugų departamentas nesuteiks vietos 2025 m. balandžio mėn. suplanuotai ir kasmet rengiamai dramos apdovanojimų ceremonijai. Tą pačią dieną Honkongo Dramos draugijų federacija taip pat pareiškė, kad Honkongo vyriausybės menų plėtros taryba antrus metus iš eilės nesuteiks piniginių paramos šiai ceremonijai. Iš prieš dvejus metus parengtų dokumentų matyti, kad Taryba buvo nepatenkinta, kad vesti ankstesniais metais organizuotą apdovanojimų ceremoniją buvo pasiūlyta nepriklausomam žurnalistui ir karikatūristui.

Be to, 2024 m. paskutinę minutę buvo atšaukti keli demokratijos judėjimą remiančių atlikėjų koncertai. Pavyzdžiui, gruodžio 4 d. Honkongo festivalio orkestras paskelbė, kad atšaukia koncertą, kurį gruodžio 8 d. buvo numatyta surengti Tsuen Wan miesto rotušėje dėl „nepaprastojo patikrinimo ir remonto darbų“. Vasario 5 d. taip pat buvo atšauktas vasario 21 d. – kovo 2 d. numatytas spektaklis „Atsitiktinė anarchisto mirtis“ (angl. *Accidental Death of an Anarchist*). Sausio 30 d. teatro trupė „Fire Makes Us Human“ neteko patalpų mokykloje, kurioje vasario 2–4 d. buvo suplanuoti jos pasirodymai. Trupės įkūrėjas paaiškino, kad mokykla priėmė tokį sprendimą, nes švietimo biuras nurodė dokumente „Nacionalinis saugumas. Konkrečios priemonės mokykloms“ išdėstytas gaires. Įkūrėjas teigė, kad buvo apkaltintas, jog jis skelbė „netinkamus komentarus“ internete. Vėliau ši trupė paskelbė, kad sustabdo savo veiklą.

Kovo 31 d. dėl nuolatinio valdžios institucijų spaudimo buvo uždarytas nepriklausomas knygynas „Mount Zero“. Rugpjūčio 20 d. buvo uždarytas dar vienas knygynas „Mellow Out“.

Nebuvo jokių ženklų, kad būtų vėl galima naudotis susirinkimų laisve taikiems protestams organizuoti. 2024 m. prie vyriausybės būstinės kartais vyko pavieniai nedidelio masto protestai, bet didesnių protestų nebuvo. Visų pirma, spalio mėn. Honkongo vyriausybės vadovas atmetė buvusio sekretoriaus, atsakingo už transportą ir būstą, raginimus vyriausybei sudaryti sąlygas taikiems protestams ir susirinkimams organizuoti, kad būtų panaikintas neigiamas YAR įvaizdis.

Pekiną palaikanti Honkongo profesinių sąjungų federacija ir Pekiną palaikanti Honkongo ir Kaulūno profesinių sąjungų federacija 2024 m. atskirai patvirtino, kad gegužės 1 d. (Tarptautinę darbo dieną) antrus metus iš eilės nerengs protestų. Prie ES biuro Honkonge įvyko keturi Pekiną remiančių grupių protestai, kurių metu buvo kritikuojami ES pareiškimai dėl politinių įvykių Honkonge.

2024 m. birželio 4 d. penktus metus iš eilės nevyko kasmetinė taiki protesto akcija žvakių šviesoje Viktorijos parke, skirta 1989 m. Tiananmeno aikštės represijų aukoms žvakių šviesoje atminti, kurią iš pradžių organizavo pilietinės visuomenės grupė „Honkongo aljansas už patriotinius demokratinius judėjimus“. ES biuro ir ES valstybių narių konsulatų atstovų dalyvavimas birželio 4 d. Viktorijos parko akcijoje buvo plačiai aprašytas vietos žiniasklaidoje. Tą pačią dieną ES biuras kaip atminimo ženklą vėl uždegė žvakes savo biuro languose. Tą dieną policija suėmė keturis 23–69 m. asmenis ir nustatė užstatą už jų paleidimą.

2024 m. taip pat buvo toliau daromas spaudimas asociacijų laisvei. Liepos 23 d. Honkongo krikščionių institutas paskelbė, kad nutraukia veiklą ir paaiškino, kad dėl dabartinės aplinkos buvo jam sunku „laisvai“ įgyvendinti savo misiją. Ši grupė anksčiau buvo dabar likviduoto Pilietinio žmogaus teisių fronto ir Honkongo aljanso narė.

Mieste tebeveikiančioms teisės ginančioms **pilietinės visuomenės grupėms** ir toliau buvo daromas spaudimas. Buvo plačiai paplitęs institucinio lygmens ir anoniminis priekabiavimas prie pilietinės visuomenės subjektų, panašus į HKJA aprašytą praktiką. Prie tokio priekabiavimo prisidėjo ir kiti vyriausybės departamentai, pavyzdžiui, mokesčių institucijos arba priešgaisrinės saugos institucijos. 2024 m. susirūpinimą kėlė ir senkančios viešosios, ir privačiosios lėšos kai kurių NVO finansavimui. Vis dėlto mieste aktyviai tebeveikiantys pilietinės visuomenės subjektai parodė didelį atsparumą, ieškodami būdų, kaip veikti likusioje erdvėje ir, kai įmanoma, – kaip ją išplėsti.

Ir toliau susirūpinimą kėlė kalinių teisių klausimas. Sulaikytas demokratijos aktyvistas ir Honkongo aljanso narys Chow Hang-tung 2024 m. ne kartą buvo kalinamas vienutėje.

Sausio mėn. kalėjimo sargybinis ir keturi Pik Uk pataisos institucijos kaliniai buvo apkaltinti dėl „tyčinio sužalojimo“, padaryto aštuoniolikmečiui kaliniui, kuris nebuvo politinis kalinys. Pranešta, kad pataisos tarnybų departamento pareigūnas sukėlė sužalojimą, kurio metu buvo padaryta išangės plėstinė žaizda ir tiesiosios žarnos perforacija. Birželio mėn. toje pačioje byloje buvo apkaltintas į pensiją išėjęs pareigūnas, kuris nepranešė apie šį išpuolį.

2024 m. rugsėjo mėn. paskelbtoje 2023 m. metinėje taikos teisėjų vizitų ataskaitoje buvo nurodyta, kad taikos teisėjai, t. y. bendruomenių lyderiai, skiriami atlikti pagrindinį vaidmenį apsilankymuose įvairiose bausmių vykdymo institucijose, kurių metu tikrinama, kaip

užtikrinamos kalinių teisės, gavo ir išnagrinėjo 71 skundą – 69 proc. daugiau nei praėjusiais metais.

Taip pat buvo toliau daromas spaudimas **akademinei laisvei**. Buvo plačiai paplitusi savicenzūra, visų pirma socialinių ir humanitarinių mokslų srityse. Į kritiškus akademinius balsus nebuvo atsižvelgiama. Rugsėjo 24 d. paskelbtame 80 puslapių veikale *We Can't Write the Truth Anymore: Academic Freedom in Hong Kong Under the National Security Law* (liet. „Mes nebegalime rašyti tiesos. Akademinei laisvei Honkonge pagal Nacionalinio saugumo įstatymą“) dvi JAV įsikūrusios žmogaus teisių gynėjų grupės – organizacija „Human Rights Watch“ ir Honkongo demokratijos taryba – teigė, kad šio miesto nacionalinio saugumo teisės aktai turėjo didelį poveikį universitetų miesteliams. 2024 m. „paaukojus“ politikos mokslus Honkongo universitetuose buvo sujungti keli socialinių mokslų fakultetai. Rugpjūčio mėn. Kinijos universitetas Honkonge restruktūrizavo 54 metus veikusį Vyriausybės ir viešojo administravimo fakultetą, sumažino jo veiklą iki programos ir prijungė jį prie naujos Valdymo ir politikos mokslų mokyklos. Honkongo miesto universitetas taip pat atliko tam tikrų pakeitimų: pakeitė savo viešosios tvarkos ir politikos pirmosios pakopos studijų programą, kuri nuo šiol vadinasi „Viešieji reikalai ir valdymas“.

2024 m. Honkonge toliau stebėta vilčių teikiančių pažangos ženklų LGBTIQ+ asmenų teisių srityje. 2023 m. rugsėjo mėn. kasacinis teismas nusprendė, kad seksualine orientacija grindžiami Honkongo diskriminacinė būsto politika ir paveldėjimo įstatymai neatitinka Konstitucijos. Tai buvo dar vienas svarbus pasiekimas Honkongo LGBTIQ+ asmenų teisių srityje. Nepaisant Pekiną remiančio teisės aktų leidėjo siūlymo paraginti Pekiną panaikinti šį sprendimą, gruodžio 6 d. Teisingumo departamentas patvirtino, kad „teisiniai ginčai turėtų būti sprendžiami vietos lygmeniu“.

Balandžio 29 d. translytis aktyvistas Henry'is Tse gavo naują tapatybės kortelę po to, kai sėkmingai atnaujino savo lyties žymenį po septynerius metus trukusių ieškinių prieš miesto administraciją.

2023 m. rugsėjo mėn. kasacinis teismas nusprendė, kad vyriausybė privalo per kitus dvejus metus sukurti alternatyvią tos pačios lyties asmenų partnerystės apsaugos sistemą. 2024 m. gegužės mėn. sekretorius konstitucinių ir žemyninės dalies reikalų klausimams, pripažino, kad valdžios institucijos nagrinėja šį „sudėtingą“ klausimą. Iš birželio 18 d. paskelbtos žiniasklaidos ataskaitos matyti, kad konstitucinių ir žemyninės dalies reikalų biuras perpus sumažino finansavimą pilietinės visuomenės grupėms, remiančioms seksualinių mažumų grupes pagal lygių galimybių (lytinės orientacijos) finansavimo programą.

2024 m. **religijos laisvė** ir toliau iš esmės buvo apsaugota, nors esama ženklų, kad šios srities politika toliau derinama su politiniais lūkesčiais. 2024 m. sausio 30 d. paskelbtoje ataskaitoje *Hostile Takeover: The CCP (China Communist Party) and Hong Kong's Religious Communities* (liet. „Priešiškas perėmimas. KKP (Kinijos komunistų partija) ir Honkongo religinės bendruomenės“) JAV įsikūręs Honkongo laisvės komitetas pripažino, kad „religinis persekiojimas Honkonge nebuvo toks rimtas kaip žemyninėje Kinijos dalyje“. Tačiau YAR religiniams lyderiams buvo daromas spaudimas propaguoti komunistų partijos prioritetus, be kita ko, pritariant nacionalinio saugumo užtikrinimo priemonėms. Antrus metus iš eilės spalio 1 d. minint Kinijos nacionalinę dieną anglikonų bažnyčioje buvo pirmą kartą iškelta Kinijos nacionalinė vėliava, o tai nepatiko tikintiesiems.

Kalbant apie **prieglobsčio prašytojus**, lapkričio 5 d. saugumo sekretorius atskleidė, kad Honkongo vyriausybė nustatė tikslą kasmet repatrijuoti bent 1 320 „nepagrįstai negrąžinimo principu pasinaudojusių prieglobsčio prašytojų“. Prieglobsčio prašytojų padėtis Honkonge tebėra nesaugi, nes Honkongas nėra pasirašęs 1951 m. Konvencijos dėl pabėgėlių statuso ir 1967 m. Protokolo dėl pabėgėlių statuso. 2024 m. buvo daromas spaudimas prieglobsčio prašytojų remiančioms pilietinės visuomenės organizacijoms.

Darbuotojų teisių srityje 2024 m. Darbo patariamoji taryba pasiekė bendrą sutarimą nustatyti naują 68 valandų per 4 savaites nuolatinio darbo ribą, kad daugiau darbuotojų galėtų gauti teisės aktais nustatytas išmokas²². Darbo organizacijos pranešė, kad kasmet daugėja nelaimingų atsitikimų darbe, ypač logistikos ir sandėliavimo sektoriuose. Nukentėjusiųjų nelaimingų atsitikimų darbe metu teisių asociacija 2024 m. pranešė apie 19 mirčių ir 6 sunkius kūno sužalojimo atvejus įvykus 25 incidentams, palyginti su 2023 m. užfiksuotais vos 5 nelaimingais atsitikimais šiuose sektoriuose.

400 000 Honkongo namų ūkio darbuotojų migrantų grupė tebebuvo pažeidžiama, nepaisant palyginti pažangios (vertinant pagal tarptautinius standartus) jiems taikomos teisinės sistemos, galimybės nuolat kreiptis į teismą ir gauti medicininių išlaidų draudimą. Honkongo Azijos kilmės namų ūkio darbuotojų profesinių sąjungų federacija atskleidė, kad 2024 m. ji išnagrinėjo 13 bylų, susijusių su namų ūkio darbuotojais iš užsienio, kurie buvo verčiami dirbti net sirgdami. Vienoje byloje darbdavys vertė namų ūkio darbuotoją iš Filipinų nesikreipti dėl chemoterapijos.

Nuo 2021 m., kai buvo nustatyta oficiali skurdo riba, Honkongo valdžios institucijos neskelbia oficialių duomenų apie gyventojų, gyvenančių žemiau skurdo ribos, procentinę dalį. Remiantis 2024 m. spalio mėn. vyriausybės vadovo politiniu pranešimu, 2024 m. Honkonge buvo apie 110 000 namų ūkių, gyvenusių padalytuose butuose. Manoma, kad teisės aktai, kuriais reglamentuojami tokie būstai ir gerinamos nuomininkų gyvenimo sąlygos, bus pateikti ne anksčiau kaip 2025 m.

II. Ekonominė raida

Honkongas, įgyvendindamas komercinius susitarimus, naudojasi nepriklausomais jam suteiktais įgaliojimais ir atskirai nuo žemyninės Kinijos nustato pinigų politiką. 2024 m. Honkongas ir toliau buvo atskira nuo žemyninės Kinijos teisinė jurisdikcija, visų pirma ekonominės politikos klausimais. Jis išlaikė atskirą valiutą, kuriai netaikomi kapitalo apribojimai, taip pat atskiras reguliavimo struktūras, skirtas jo teritorijoje veikiančioms įmonėms prižiūrėti. Tais metais vyriausybės prioritetai buvo šie: i) užmegzti ryšius su pasauliu, įskaitant Artimųjų Rytų ir Azijos rinkas; ii) į Honkongą pritraukti kvalifikuotų darbuotojų ir įmonių; iii) remti ekonomiką ir inovacijas ir iv) tęsti ekonominę integraciją į žemyninę Kiniją.

Remiantis Jungtinių Tautų prekybos ir plėtros konferencijos 2024 m. Pasaulio investicijų ataskaitos duomenimis, Honkongas 2023 m. buvo **ketvirta pagal dydį tiesioginių užsienio investicijų (TUI) paskirties vieta pasaulyje**²³. Iš naujausios Honkongo vyriausybės atliktos užsienio įmonių apklausos rezultatų matyti, kad 2024 m. užsienio įmonių skaičius šioje teritorijoje padidėjo ir viršijo iki COVID-19 pandemijos buvusį skaičių, o ES ir toliau buvo didžiausia ne Kinijos kilmės verslo bendruomenė Honkonge. Europos Sąjungos įmonių

²² Šio pakeitimo projektas bus pateiktas 2025 m. pirmąjį pusmetį.

²³ UNCTAD interneto svetainė:

<https://unctad.org/publication/world-investment-report-2024>.

skaičius pastebimai padidėjo: palyginti su praėjusiais metais, 2024 m. šių įmonių skaičius Honkonge padidėjo 5,9 proc. arba 2,3 proc., palyginti su 2019 m. 2024 m. Honkonge veiklą vykdė ne mažiau kaip 1 640 ES įmonių. Pusė šių ES įmonių (t. y. 9,8 proc. mažiau nei 2019 m.) Honkonge yra įkūrusios savo regionines būstines arba regioninius biurus.

Honkongo ekonomikoje **dominuoja paslaugos** (kurios sudaro 94 proc. BVP), be kita ko, finansinės paslaugos ir logistika, o gamyba sudaro tik nedidelę BVP dalį (1 proc.) Honkongas yra viena iš didžiausių **prekybos ekonomikų** (pasaulyje jis užima septintą vietą pagal PPO 2023 m. pasaulio prekybos statistikos apžvalgą, t. y. naujausius šio dokumento rengimo metu turėtus duomenis²⁴). Prekyba prekėmis, kurios daugiausia reeksportuojamos, sudaro apie 299 proc. BVP, ir tai atspindi ekonomikos atvirumą prekybai²⁵.

2024 m. viduryje Honkongo **gyventojų skaičius** siekė 7,53 mln., t. y. 0,1 proc. daugiau nei 2023 m. pabaigoje ir 0,2 proc., palyginti su prieš pat COVID-19 pandemiją (2019 m. pabaigoje) buvusių gyventojų skaičiumi. Pandemijos metu iš Honkongo išvyko apie 170 000 gyventojų²⁶.

2024 m. Honkongo ekonomika augo antrus metus iš eilės: BVP padidėjo 2,5 proc.²⁷, palyginti su 3,2 proc. 2023 m. Toks augimo tempas atitiko mažesnę 2024–2025 m. biudžeto (paskelbto 2024 m. vasario mėn.) vyriausybės prognozėje numatytą 2,5–3,5 % BVP augimą per visus metus. Ekonomikos augimą skatino: i) didesnė išorės prekyba prekėmis ir paslaugomis, išsiplėtę logistikos bei statybos sektoriai ir ii) tais metais stebėtas laipsniškas finansų sektoriaus atsigavimas. Tačiau, palyginti su laikotarpiu iki COVID-19 pandemijos, privatus vartojimas sumažėjo, o pajamas iš turizmo gaunančių pramonės šakų rezultatai ir toliau prastėjo.

2024 m. infliacija išliko nedidelė – ataskaitiniais metais vartotojų kainų indeksas per metus padidėjo 1,7 proc.²⁸. **Nedarbo lygis** visus 2024 m. siekė 3,1 proc., t. y. šiek tiek padidėjo, palyginti su 2,9 proc. 2023 m.²⁹

Prekybos ir logistikos sektorius, kuriame sukuriama 19 proc. Honkongo BVP, per metus atsigavo. Palyginti su praėjusiais metais, importo ir eksporto veiklos BVP per pirmuosius devynis 2024 m. mėnesius padidėjo 2,6 proc.³⁰ (po to, kai visus 2023 m. buvo sumažėjęs 4,4 proc.), o Honkongo išorės prekybos prekėmis vertė per metus padidėjo 7,3 proc. iki 9,46 trln. HKD (1,2 trln. EUR³¹)³² (po to, kai 2023 m. buvo sumažėjusi 6,7 proc.) Honkongo,

²⁴ Pasaulio prekybos organizacija, 2023 m. pasaulio prekybos statistikos apžvalga, https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/wtsr_2023_e.htm.

²⁵ Visos išorės prekybos vertės ir BVP santykis, apskaičiuotas remiantis Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo gyventojų surašymo ir statistikos departamento pateiktais BVP ir išorės prekybos statistiniais duomenimis (pirmieji devyni 2024 m. mėnesiai):

<https://www.censtatd.gov.hk/en/scode250.html>.

<https://www.censtatd.gov.hk/en/scode230.html>.

²⁶ Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo gyventojų surašymo ir statistikos departamentas, https://www.censtatd.gov.hk/en/web_table.html?id=110-01001.

²⁷ Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo vyriausybės pranešimas spaudai, https://www.news.gov.hk/eng/2025/02/20250203/20250203_163405_486.html.

²⁸ Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo gyventojų surašymo ir statistikos departamentas, https://www.censtatd.gov.hk/en/web_table.html?id=510-60001.

²⁹ Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo gyventojų surašymo ir statistikos departamentas, https://www.censtatd.gov.hk/en/web_table.html?id=210-06101#.

³⁰ Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo gyventojų surašymo ir statistikos departamentas, https://www.censtatd.gov.hk/en/web_table.html?id=310-34501#.

³¹ Perskaičiuota į EUR taikant 1 EUR = 8,2 HKD valiutos kursą (2024 m. gruodžio mėn. pabaigos duomenimis).

https://commission.europa.eu/funding-tenders/procedures-guidelines-tenders/information-contractors-and-beneficiaries/exchange-rate-infoeuro_lt.

³² Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo gyventojų surašymo ir statistikos departamentas, https://www.censtatd.gov.hk/en/web_table.html?id=410-50001#.

kaip prekybos prekėmis centro, poziciją iš esmės sustiprina jo, kaip žemyninės Kinijos dalies tranzito ir reeksporto centro, vaidmuo.

Finansų sektorius (jis sudaro apie ketvirtadalį Honkongo BVP, tačiau jame dirba tik 7,2 proc. darbo jėgos) per pirmuosius devynis 2024 m. mėnesius, palyginti su praėjusiais metais, augo 0,4 proc. po to, kai jis mažėjo dvejus metus iš eilės 2022 m. ir 2023 m.³³. **Pirminių viešų akcijų siūlymų (IPO)** skaičius toliau mažėjo ir 2024 m. siekė 71 (palyginti su 73 pasiūlymais 2023 m. ir 90 pasiūlymų 2022 m.). Tačiau bendra per IPO surinkta suma, palyginti su praėjusiais metais, padidėjo 88,9 proc. ir pasiekė 87,5 mlrd. HKD (10,7 mlrd. EUR). 2024 m. Honkongas buvo ketvirtas pagal dydį pirminių viešų akcijų siūlymų centras pasaulyje (2023 m. jis užėmė aštuntą, 2022 ir 2021 m. – ketvirtą, 2020 m. – antrą, o 2019 m. – pirmą vietą).

Ataskaitiniais metais **Honkongo indekso „Hang Seng“** vertė padidėjo 17,7 proc., o Honkongo vertybinių popierių biržos rinkos kapitalizacija padidėjo 13,8 proc. iki 35,3 trln. HKD (4,3 trln. EUR). Vidutinė dienos apyvarta rinkoje, palyginti su ankstesniais metais, padidėjo 25,5 proc. iki 132 mlrd. HKD (16,1 mlrd. EUR)³⁴. 2024 m. pirmąjį pusmetį indeksas „Hang Seng“ padidėjo 3,9 proc., o antrąjį pusmetį – 13,2 proc. Antroje metų pusėje ši atsigavimą paskatino mažesnės palūkanų normos JAV ir Honkonge ir žemyninėje Kinijos dalyje taikytos ekonominės skatinimo priemonės (žemyninės Kinijos dalies bendrovės sudaro 80 proc. Honkongo akcijų rinkos kapitalizacijos). 2024 m. spalio mėn. pabaigoje Honkongas buvo aštunta pagal dydį pasaulyje ir penkta pagal dydį Azijoje akcijų rinka (pagal rinkos kapitalizaciją) ir didžiausias verslo operacijų ženminbi juaniais centras nežemyninėje dalyje.

Turizmo ir pajamas iš turizmo gaunantys pramonės sektoriai dar turi atsigauti, kad pasiektų 2018 m., t. y. paskutinių metų iki COVID-19 pandemijos, kuriais buvo užfiksuoti įprasti turizmo srautai į Honkongą, lygį. 2024 m. Honkonge apsilankė 44,5 mln. turistų, t. y. 30,9 proc. daugiau, palyginti su praėjusiais metais tačiau šis skaičius sudarė tik 68 proc. 2018 m. apsilankusių turistų skaičiaus³⁵. 76,5 proc. visų lankytojų, t. y. 34 mln., atvyko iš žemyninės Kinijos. Į Honkongą atvykstantys turistai šiuo metu išleidžia mažiau nei anksčiau, o per pirmuosius devynis 2024 m. mėnesius (paskutinis laikotarpis, kurio duomenys turimi) lankytojai vienam gyventojui išleido apie 17 proc. mažiau nei 2018 m. Sumažėjo ne tik atvykstančių asmenų skaičius, bet ir lankytojų mėnesinės išlaidos: palyginti su 2018 m., jos sumažėjo 41 proc. iki 16,1 mlrd. HKD (2 mlrd. EUR). Turizmo ir pajamas iš turizmo gaunantys pramonės sektoriai (įskaitant mažmeninės prekybos, maisto ir gėrimų, transporto, kelionių ir apgyvendinimo bei maitinimo sektorius) taip pat nukentėjo tiek dėl tik iš dalies padidėjusio atvykstančių lankytojų skaičiaus, tiek dėl mažesnių jų išlaidų. Per pirmuosius devynis 2024 m. mėnesius **apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų pramonės BVP**, palyginti su praėjusiais metais, sumažėjo 3,4 proc. ir buvo 26,2 proc. mažesnis nei tuo pačiu laikotarpiu 2019 m. **Didmeninės ir mažmeninės prekybos BVP** per tą patį laikotarpį sumažėjo 11,1 proc. ir buvo 44,6 proc. mažesnis nei 2019 m. Mažmeninės prekybos ir maitinimo paslaugų sektorių rezultatai taip pat dar labiau pablogėjo dėl padidėjusio apsipirkimo ir laisvalaikio tikslais į kaimyninį Šendženo miestą keliaujančių gyventojų srauto.

2024 m. **aviacijos** ir su ja susiję pramonės sektoriai toliau atsigavo, tačiau skrydžių ir keleivių skaičius Honkongo tarptautiniame oro uoste išliko mažesnis nei prieš pandemiją. 2024 m.

³³ Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo gyventojų surašymo ir statistikos departamentas, https://www.censtatd.gov.hk/en/web_table.html?id=310-34501#.

³⁴ Rinkos statistika, biržos operatorės „Hong Kong Exchange and Clearing Limited“ interneto svetainė, https://www.hkex.com.hk/Market-Data/Statistics/Consolidated-Reports/HKEX-Monthly-Market-Highlights?sc_lang=en.

³⁵ Turistų atvykimas į Honkongą, Honkongo turizmo taryba, https://partnernet.hktb.com/en/research_statistics/tourism_statistics_database/index.html.

skrydžių į Honkongą ir iš šio miesto skaičius padidėjo 31,6 proc. (iki 363 309), o keleivių – 34,5 proc. (iki 53,0 mln.), tačiau šie skaičiai vis dar buvo atitinkamai 13,5 proc. ir 25,7 proc. mažesni nei 2019 m. Palyginti su praėjusiais metais, 2024 m. krovinių vežimas oro transportu padidėjo 14,1 proc. iki 4,9 mln. tonų (šis skaičius taip pat buvo 4,2 proc. didesnis nei 2019 m.)³⁶. 2024 m. atidarius trečiąjį kilimo ir tūpimo taką Honkongo oro uoste, metiniai krovinių vežimo pajėgumai padidės iki 10 mln. tonų, o metinis keleivių skaičius – iki 120 mln.

Statybos ir nekilnojamojo turto sektorių BVP dalis per pirmuosius devynis ataskaitinių metų mėnesius padidėjo atitinkamai 7,3 proc. ir 0,7 proc. Per ataskaitinius metus sumažėjo nekilnojamojo turto kainos ir padidėjo laisvų darbo vietų skaičius, tačiau Honkongas vis dar buvo vienas pirmaujančių miestų pasaulyje, kuriame perkami ar nuomojami butai arba perkami ar nuomojami biurai buvo brangiausi.

Ataskaitiniais metais toliau veikė YAR **susietoji valiutų kurso sistema**, pagal kurią nustatytas santykis „1 USD = 7,75–7,85 HKD“. Užsienio valiutos atsargos iš esmės išliko stabilios ir 2024 m. pabaigoje siekė 421,4 mlrd. USD (t. y. šiek tiek sumažėjo, palyginti su 425,6 mlrd. USD 2023 m. pabaigoje)³⁷.

Prognozuojama, kad Honkongo 2024–2025 finansinių metų, kurie baigiasi 2025 m. kovo mėn., biudžetas išliks deficitinis. Tai būtų penktasis deficitinis YAR biudžetas per šešerius metus – neįprasta ekonominė padėtis šiam regionui, kuriam paprastai būdingas biudžeto perteklius. 2024 m. vasario mėn. pateiktame biudžete prognozuojama, kad konsoliduotas 2024–2025 finansinių metų deficitas sudarys 144 mlrd. HKD (17,6 mlrd. EUR), t. y. apie 4,5 proc. Honkongo BVP, išskyrus pajamas, gautas išleidus vyriausybės obligacijas. Vėliau vyriausybė įspėjo, kad deficitas bus gerokai didesnis. Biudžeto prognozės buvo pateiktos tikintis, kad ekonomika paaugs 2,5–3,5 proc., o ne 2,5 proc., kaip iš tikrųjų įvyko.

Deficitas konsoliduojamas išleidžiant vyriausybės obligacijas ir panaudojant Honkongo fiskalinius rezervus. Todėl 2024 m. gruodžio mėn. fiskaliniai rezervai sumažėjo iki 664 mlrd. HKD (80,9 mlrd. EUR), t. y. sumažėjo 4,1 proc., palyginti su ankstesniais metais, ir 43,3 proc., palyginti su 2019 m. kovo mėn., kai buvo sukaupti 1,2 trln. HKD fiskaliniai rezervai³⁸. Šiuo metu rezervai prilygsta apytiksliai 11 mėnesių išlaidų, o 2019 m. jie prilygo 24 mėnesiams išlaidų. Tuo pačiu laikotarpiu (2019 m. kovo mėn. – 2024 m. gruodžio mėn.) Honkongo valdžios sektoriaus skola dėl obligacijų išleidimo padidėjo nuo 1,5 mlrd. HKD iki 293 mlrd. HKD (35,7 mlrd. EUR) arba 9,2 proc. BVP.

Verslo aplinka

Toliau buvo juntamas ilgalaikis **griežtų su COVID-19 pandemija susijusių apribojimų poveikis** vietos ekonomikai, nors šie apribojimai buvo panaikinti prieš dvejus metus. Tai, be kita ko, vis dar mažesnis skrydžių ir keleivių skaičius Honkongo oro uoste ir prasti turizmo ir susijusių pramonės sektorių veiklos rezultatai. Dėl apribojimų, kurie taikomi ir vykstant į užsienį, tapo sudėtingiau valdyti Honkonge įkurtas regionines būstines, o tarptautinių bendrovių, kurių regioninės būstinės yra Honkonge, skaičius vis dar nepasiekė iki pandemijos buvusio lygio (nors pusė Honkonge veikiančių ES įmonių tebėra regioninės būstinės). Griežtos

³⁶ Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo civilinės aviacijos departamentas, <https://www.cad.gov.hk/english/statistics.html>.

³⁷ Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo vyriausybės pranešimas spaudai, <https://www.info.gov.hk/gia/general/202501/07/P2025010700388.htm>.

³⁸ Ypatingojo Administracinio Kinijos Regiono Honkongo vyriausybės išdo interneto svetainė, https://www.try.gov.hk/internet/ehpubl_acco_monfinancial.html.

kovos su COVID-19 pandemija taisyklės taip pat padarė neigiamą poveikį Honkongo, kaip verslo centro ir užsienio specialistų pritraukimo centro, reputacijai.

Politiniai ir teisiniai pokyčiai Honkonge, susiję su nacionalinio saugumo teisės aktu įgyvendinimu, informacijos laisve, duomenų privatumu ir sankcijomis, taip pat susilpnino Honkongo, kaip užsienio įmones ir specialistus pritraukiančio tarptautinio verslo centro, poziciją.

Tarptautinė verslo bendruomenė laikosi nuomonės, kad **Honkongas turi išlikti atvira ekonomika** ir atvira bei gyvybinga tarptautinė visuomenė, turinti tokių pranašumų kaip laisvas kapitalo ir informacijos judėjimas, duomenų saugumas ir galimybė pritraukti įvairius specialistus. Nors šie pranašumai vis dar iš esmės išlieka, kai kurios tarptautinės įmonės persikėlė į kitus regioninius centrus.

Nepaisant šių problemų, **daugelis verslo sektoriaus atstovų ir toliau vertina Honkongą kaip konkurencingą verslo centrą**. Kai kurie įsikūrimo Honkonge pranašumai yra šie: i) paprasta mažų mokesčių sistema; ii) laisvas kapitalo judėjimas ir galimybė visiškai konvertuoti Honkongo dolerį; iii) bendrosios teisės sistema; iv) žemas korupcijos lygis; v) geografinė vieta ir vi) jungtis ir susisiekimas su žemynine Kinijos dalimi.

Specialistų ir įmonių pritraukimas atgal į Honkongą ataskaitiniais metais tebebuvo vienas iš vyriausybės politikos prioritetų. Lyginant su praėjusiais metais, 2024 m. pabaigoje **darbo jėgos** padaugėjo 0,3 proc. iki 3,83 mln. darbuotojų, tačiau šis rodiklis vis dar buvo 3,5 proc. mažesnis nei prieš pandemiją ir iki NSĮ (3,97 mln.). Dauguma per ataskaitinius metus pagal įvairias vyriausybės specialistų programas į Honkongą pritrauktų darbuotojų, buvo žemyninės Kinijos piliečiai (pvz., 98 proc. paraiškų buvo patvirtinta pagal geros kokybės migrantų priėmimo programą; 92 proc. – pagal technologijų specialistų priėmimo programą, o 95 proc. – pagal aukščiausio lygio specialistų pritraukimo leidimų programą).

2024 m. lapkričio mėn. vyriausybė paskelbė, kad nuo tada, kai 2022 m. gruodžio mėn. pradėjo savo veiklą³⁹, Strateginių įmonių pritraukimo į Honkongą biuras pritraukė iš viso 57 strategines įmones, daugiausia iš žemyninės Kinijos ir kiek mažiau iš kitų pasaulio dalių (įskaitant Europą).

Neseniai atliktoje Honkongo surašymo ir statistikos departamento metinėje Honkongo įmonių apklausoje⁴⁰ nustatyta, kad 2024 m. **užsienio bendrovių** (išskyrus žemyninės Kinijos bendroves) **skaičius** padidėjo 7,0 proc., palyginti su 2023 m., ir pasiekė istorinį lygį – 7 340. Iš apklausos duomenų matyti, kad užsienio bendrovių skaičius taip pat viršijo iki COVID-19 pandemijos buvusį lygį – nuo 2019 m. jis padidėjo 1,4 proc. Tačiau užsienio bendrovės taip pat buvo mažesnės – vidutiniškai po 49,5 darbuotojo kiekvienoje įmonėje, t. y. 4,4 proc. mažiau nei 2023 m. (51,8 darbuotojo) ir 9,2 proc. mažiau, palyginti su 2019 m. (54,5)⁴¹. Užsienio (ne Kinijos) bendrovių, kurių regioninė būstinė yra YAR, skaičius tebebuvo gerokai mažesnis – nuo 2019 m. jis sumažėjo 17,8 proc., nepaisant nedidelio padidėjimo palyginti su ankstesniais metais (+1,0 proc., palyginti su 2023 m.). Tuo pačiu metu Honkonge įsikūrusių žemyninės Kinijos bendrovių skaičius 2024 m., palyginti su ankstesniais metais, padidėjo

³⁹ Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo vyriausybės pranešimas spaudai, <https://www.info.gov.hk/gia/general/202411/11/P2024111100391.htm>.

⁴⁰ Metinio Honkongo įmonių, kurių patronuojančiosios įmonės įsteigtos už Honkongo ribų, tyrimo ataskaita (2024 m. leidimas), Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo gyventojų surašymo ir statistikos departamentas, <https://www.censtatd.gov.hk/en/wbr.html?ecode=B11100042024AN24&scode=360>.

⁴¹ Koefficientai, kuriuos Europos Sąjungos biuras apskaičiavo naudodamas metinio Honkongo įmonių, kurių patronuojančiosios įmonės įsteigtos už Honkongo ribų, tyrimo duomenis.

20,3 proc., o palyginti su 2019 m. – 45,6 proc. (dabar jų dalis siekia 26,3 proc. ne Honkongo bendrovių, palyginti su 19,9 proc. 2019 m.).

2024 m. spalio 16 d. metiniame politiniame pranešime Honkongo vyriausybės vadovas pasiūlė Honkongo ekonomikos vystymosi gerinimo politikos priemones. Tai, be kita ko: i) YAR, kaip finansų, laivystos ir prekybos centro, statuso konsolidavimas; ii) Honkongą kaip inovacijų ir technologijų centro, populiarinimas ir iii) turizmo sektoriaus atgaivinimas. Šiame politiniame pranešime taip pat siūloma ugdyti vietos specialistus ir pritraukti dar daugiau užsienio specialistų, įmonių ir startuolių. Politiniame pranešime taip pat teigta, kad Honkongas toliau plėtos Šiaurės metropolio zoną Honkongo naujosiose teritorijose ir sieks glaudesnės integracijos į Honkongo, Makao ir Guangdongo Didesniojo įlankos regiono aglomeraciją. Kitos politiniame pranešime paminėtos iniciatyvos: i) stiprinti Honkongą kaip teisinio ir ginčų sprendimo centrą ir prekybos nekilnojamojo turto centrą ir ii) skatinti Honkongo ekonomikos skaitmenizaciją. Galiausiai politiniame pranešime buvo paskelbti planai, kaip bus sprendžiamos nekilnojamojo turto trūkumo ir didelių išlaidų problemos: i) bus didinama žemės pasiūla ir viešųjų būstų skaičius ir ii) bus reguliuojama padalėtų būstų nuoma.

Siekdama populiarinti Honkongą kaip **tarptautinį finansų centrą**, vyriausybė taiko šias politikos priemones: i) kartu su žemynine Kinija gerina abipusio patekimo į rinką sąlygas; ii) toliau plėtoja operacijas ženminbi juaniais nežemyninėje dalyje ir skatina ženminbi juanio tarptautinimą (be kita ko, teikiant daugiau ženminbi juaniais išreiškiamų investicinių produktų); iii) stiprina Honkongą kaip rizikos ir turto valdymo centrą (įskaitant privataus kapitalo ir šeimų biurus); iv) plečia užsienio tinklus (daugiausia dėmesio skirdama Artimiesiems Rytams ir ASEAN) ir v) pritraukia daugiau bendrovių, kurias būtų galima įtraukti į Honkongo biržos sąrašus. 2024 m. buvo iš dalies pakeistas paraiškų dėl įtraukimo į biržos sąrašus teikimo procesas⁴², taip pat iš dalies pakeistos įmonių valdymo taisyklės⁴³ ir savų akcijų tvarka⁴⁴; visais šiais pakeitimais buvo siekiama paskatinti daugiau įmonių kreiptis dėl įtraukimo į Honkongo biržos sąrašus. Be to, 2024 m. Honkongas paskelbė Abu Dabio vertybinių popierių biržą ir Dubajaus finansų rinką pripažintomis vertybinių popierių biržomis⁴⁵, padedančiomis rengti antrinius įmonių, kurios pirmiau buvo įtrauktos į šių dviejų biržų sąrašus, sąrašus Honkonge. Honkongo vertybinių popierių birža taip pat paskelbė apie planus atidaryti biurą Rijade. Siekiant pritraukti daugiau kapitalo, nuo kovo mėn. buvo galima teikti paraiškas pagal Naujų investuotojų į kapitalą programą. Pagal šią programą reikalavimus atitinkantiems asmenims suteikiama galimybė persikelti į Honkongą su sąlyga, kad Honkonge jos investuos ne mažiau kaip 30 mln. HKD. Žaliojo finansavimo ir finansinių technologijų (*FinTech*) skatinimas taip pat yra vieni iš svarbiausių vyriausybės prioritetų.

Kalbant apie **žaliąjį finansavimą**, Honkongo pinigų institucija (HKMA) gegužės mėn. paskelbė Honkongo tvarių finansų taksonomiją. Ji apima 12 ekonominės veiklos rūšių keturiuose sektoriuose, t. y. elektros energijos gamybos, transporto, statybos, vandens ir atliekų tvarkymo. HKMA teigimu, ši taksonomija buvo sukurta remiantis, be kita ko, ES ir Kinijos parengta bendra pagrindine taksonomija ir ES taksonomija (be kita ko, siekiant sudaryti sąlygas lengviau ieškoti informacijos)⁴⁶. 2024 m. gruodžio mėn. vyriausybė paskelbė *su tvarumu*

⁴² Bendras pareiškimas dėl ilgesnio naujų paraiškų dėl įtraukimo į biržos sąrašą proceso https://www.hkex.com.hk/News/Regulatory-Announcements/2024/241018news?sc_lang=en.

⁴³ „Hong Kong Exchanges and Clearing Limited“ pranešimas spaudai: https://www.hkex.com.hk/News/Regulatory-Announcements/2024/2412192news?sc_lang=en.

⁴⁴ „Hong Kong Exchanges and Clearing Limited“ pranešimas spaudai: https://www.hkex.com.hk/News/Regulatory-Announcements/2024/240412news?sc_lang=en.

⁴⁵ „Hong Kong Exchanges and Clearing Limited“ pranešimas spaudai: https://www.hkex.com.hk/News/Regulatory-Announcements/2024/240719news?sc_lang=en.

⁴⁶ Honkongo pinigų institucijos pranešimas spaudai,

*susijusios informacijos atskleidimo veiksmų gaires*⁴⁷, kuriose išreiškė tikslą, kad Honkongas ne vėliau kaip 2028 m. priimtų Tarptautinių tvarumo standartų valdybos standartus. 2024 m. Honkongo vyriausybė pagal 2018 m. pradėtą vyriausybės žaliųjų obligacijų programą taip pat toliau leido papildomas žaliasias obligacijas.

Birželio mėn. pradėta taikyti subsidijų schema žaliųjų ir tvarių finansinių technologijų koncepcijoms įrodyti, pagal kurią teikiama finansinė parama žaliosioms **FinTech**⁴⁸. Spalio mėn. Honkongas paskelbė politinį pareiškimą dėl dirbtinio intelekto (DI) naudojimo finansų rinkoje⁴⁹. Gruodžio mėn. vyriausybė paskelbė su pinigais susietų stabilizuotųjų virtualiųjų valiutų emitentams taikomos reguliavimo tvarkos įstatymo projektą⁵⁰. Ataskaitiniais metais HKMA toliau testavo ir nagrinėjo centrinio banko skaitmeninių valiutų naudojimą tiek Honkonge, tiek atliekant tarpvalstybinius mokėjimus. Be to, penkiems prekybos virtualiuoju turtu platformų operatoriams buvo suteiktos licencijos pagal naują Honkongo vertybinių popierių ir ateities sandorių komisijos prekybos virtualiuoju turtu platformoms taikomą licencijavimo tvarką, kuri įsigaliojo 2023 m.⁵¹ Gruodžio mėn. Honkongo vyriausybė informavo Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) Pasaulinį skaidrumo ir keitimosi informacija mokesčių tikslais forumą apie savo įsipareigojimą įdiegti ataskaitų apie kriptoturtą teikimo sistemą (CARF)⁵².

Vyriausybės vadovo politiniame pranešime taip pat buvo kalbama apie planus pagerinti Honkongo, kaip **tarptautinio aviacijos, prekybos ir laivybos centro** statusą. Be kita ko, planuojama: i) išplėsti Honkongo prekybos tinklą; ii) populiarinti didelės pridėtinės vertės jūrų laivininkystės ir tiekimo grandinės paslaugas; iii) pastatyti „išmanų uostą“ ir iv) skatinti ekologišką laivybą. Be to, vyriausybė siekia toliau plėtoti prekybą biržos prekėmis, visų pirma auksu. Lapkričio mėn. vyriausybė paskelbė žaliųjų jūrų transporto degalų tiekimo skatinimo veiksmų planą⁵³, o Honkongo tvarių aviacinių degalų koalicija paskelbė politikos baltąsias knygas dėl tvarių aviacinių degalų strategijos⁵⁴. Tą patį mėnesį Honkongo tarptautinis oro uostas atidarė trečiąjį kilimo ir tūpimo taką⁵⁵, siekdamas per 10 metų padidinti metinius pajėgumus iki 120 mln. keleivių ir 10 mln. tonų krovinių.

Ataskaitiniais metais Honkongo vyriausybė įgyvendino planus toliau plėtoti Honkongą kaip **inovacijų ir technologijų** centrą, be kita ko, šiose srityse: i) naujosios industrializacijos (skatinant naudoti inovacijas ir technologijas konkurencingai gamybos veiklai Honkonge plėtoti); ii) medicinos ir sveikatos sričių inovacijų; iii) žemo aukščio kosmoso ekonomikos plėtojimo (ekonominės veiklos ir pramonės šakų, veikiančių iki 1 000 m aukščio oro erdvėje); iv) aerokosminių technologijų ir v) naujų rūšių energijos. 2024–2025 m. biudžete, kuris buvo

<https://www.hkma.gov.hk/eng/news-and-media/press-releases/2024/05/20240503-3/>.

⁴⁷ Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo vyriausybės pranešimas spaudai, https://www.news.gov.hk/eng/2024/12/20241210/20241210_140433_513.html.

⁴⁸ Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo vyriausybės pranešimas spaudai, https://www.news.gov.hk/eng/2024/06/20240628/20240628_153810_154.html.

⁴⁹ Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo vyriausybės pranešimas spaudai, <https://www.info.gov.hk/gia/general/202410/28/P2024102800154.htm>.

⁵⁰ Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo vyriausybės pranešimas spaudai, <https://www.info.gov.hk/gia/general/202412/06/P2024120500406.htm>.

⁵¹ Vertybinių popierių ir ateities sandorių komisijos interneto svetainė, <https://www.sfc.hk/en/Welcome-to-the-Fintech-Contact-Point/Virtual-assets/Virtual-asset-trading-platforms-operators/Lists-of-virtual-asset-trading-platforms>.

⁵² Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo vyriausybės pranešimas spaudai, https://www.news.gov.hk/eng/2024/12/20241213/20241213_184926_513.html.

⁵³ Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo vyriausybės pranešimas spaudai, <https://www.info.gov.hk/gia/general/202411/15/P2024111500574.htm>.

⁵⁴ Verslo aplinkos tarybos interneto svetainė, https://bec.org.hk/sites/default/files/publications/SAF%20Strategy%20for%20HK_0.pdf.

⁵⁵ Honkongo tarptautinio oro uosto pranešimas spaudai, https://www.hongkongairport.com/en/media-centre/press-release/2024/pr_1763.

paskelbtas 2024 m. vasario mėn., šioms naujoms iniciatyvoms numatyta skirti apie 24 mlrd. HKD (2,9 mlrd. EUR). Liepos mėn. buvo įsteigtas skaitmeninės politikos biuras⁵⁶, o rugsėjo mėn. įsigaliojo nauja 10 mlrd. HKD (1,2 mlrd. EUR) industrializacijos spartinimo programa, kuria siekiama skatinti išmanių gamybos įrenginių kūrimą⁵⁷. Gruodžio mėn. pradėjo veikti dirbtinio intelekto superkompiuterių centras⁵⁸. Paskelbta apie papildomą finansavimą, skirtą gyvybės mokslų ir sveikatos technologijų sričių mokslinių tyrimų institutams steigti. Vyriausybės teigimu, 2024 m. YAR startuolių skaičius, palyginti su ankstesniais metais, padidėjo 10 proc. (iki 4 694)⁵⁹.

Buvo tęsiami **Šiaurės metropolio** plėtros darbai. Ši plėtros zona į šiaurę nuo Kaulūno apims gyvenamuosius rajonus, inovacijų ir technologijų zoną, logistikos centrą ir geležinkelų infrastruktūrą, kuria ji bus sujungta su likusia Honkongo dalimi ir Šendženu ir padės Honkongui toliau integruotis į Didesnįjį įlankos regioną. 2024 m. politiniame pranešime vyriausybės vadovas Johnas Lee nurodė, kad Šiaurės metropolis yra naujas Honkongo ekonominės plėtros variklis. Politiniame pranešime buvo teigiama, kad Šiaurės metropolio plėtra bus spartinama ir 2024 m., kartu išlaikant tinkamus fiskalinius rezultatus. 2024 m. buvo paskelbta apie naują procesą, pagal kurį sėkmingai pasiūlymus pateikiantys projektų plėtojai kartu plėtos didelius žemės sklypus (10–20 hektarų), taip siekiant paspartinti plėtrą ir sudaryti sąlygas suderinti projektavimo darbus. 2026 m. pirmoje pusėje bus paskelbta konceptuali plėtros programa, skirta plėtoti toje zonoje numatytam universitetiniam miesteliui (kuriam numatoma skirti 80 hektarų žemės), aukštesniojo arba aukštojo išsilavinimo institucijoms ir bendradarbiavimui mokslinių tyrimų srityje su žemynine Kinijos dalimi ir užsienio šalimis, o per ateinančius penkerius metus Šiaurės metropolio planuojama pastatyti 60 000 būstų.

Šiaurės metropolis taip pat atlieka svarbų vaidmenį plėtojant inovacijas ir technologijas. Honkongo vyriausybės tikslas – paspartinti San Tin technopolio (inovacijų ir technologijų zonos) plėtrą, be kita ko, 2026–2027 m. prasidėsiančiais etapais įrengiant naujus inovacijoms ir technologijoms skirtus sklypus. Lapkričio mėn. Honkongo vyriausybė paskelbė šios teritorijos plėtros planų metmenis⁶⁰, kuriuose išdėstyta, kaip ji toliau vystys Honkongo parką Šiaurės metropolio (parkas kartu su Šendženo parku sudaro Šendženo ir Honkongo bendradarbiavimo mokslo ir technologijų inovacijų srityse zoną). Vienas iš šio darbo aspektų – sudaryti palankesnes sąlygas tarpvalstybiniam darbuotojų, medžiagų, finansavimo ir duomenų srautams. Balandžio mėn. Honkongo parkas pasirašė susitarimo memorandumus su maždaug 60 bendrovių, kurios susidomėjo šiuo parku, o maždaug ketvirtadalis šių bendrovių buvo iš užsienio⁶¹. 2024 m. politiniame pranešime nurodyta, kad 2025 m. šiame parke galėtų įsikurti pirmoji nuomininkų grupė, įskaitant tuos, kurie dirba gyvybės mokslų, sveikatos technologijų, dirbtinio intelekto ir duomenų mokslo srityse.

Kitas didelis plėtros projektas – **Kau Yi Chau dirbtinės salos** į vakarus nuo Honkongo salos (šis projektas apima 1 000 ha plotą, kuris bus plėtojamas naujiems gyvenamiesiems ir verslo

⁵⁶ Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo vyriausybės pranešimas spaudai, <https://www.info.gov.hk/gia/general/202407/25/P2024072400394.htm>.

⁵⁷ Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo vyriausybės pranešimas spaudai, <https://www.info.gov.hk/gia/general/202409/16/P2024091600176.htm>.

⁵⁸ „Cyberport“ pranešimas spaudai, [https://www.cyberport.hk/files/675749ae9d5c5006010568/\[Press%20Release\]%20Cyberport%20Artificial%20Intelligence%20Supercomputing%20Centre%20Officially%20Commences%20Operations.pdf](https://www.cyberport.hk/files/675749ae9d5c5006010568/[Press%20Release]%20Cyberport%20Artificial%20Intelligence%20Supercomputing%20Centre%20Officially%20Commences%20Operations.pdf).

⁵⁹ Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo vyriausybės pranešimas spaudai, https://www.news.gov.hk/eng/2024/12/20241227/20241227_123331_719.html.

⁶⁰ Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo vyriausybės pranešimas spaudai, <https://www.info.gov.hk/gia/general/202411/20/P2024112000145.htm>.

⁶¹ Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo vyriausybės pranešimas spaudai, https://www.news.gov.hk/eng/2024/04/20240418/20240418_151712_533.html.

rajonams statyti). Gruodžio mėn. buvo pateikta poveikio aplinkai vertinimo ataskaita, kurioje nurodyti reikiami įsisavinimo darbai⁶².

Kalbant apie **aplinkos politiką**, balandžio mėn. įsigaliojo vienkartinį plastikinių gaminių draudimas⁶³, taikomas tokiems gaminiams kaip restoranuose ir viešbučiuose naudojami vienkartiniai plastikiniai stalo reikmenys, plastikiniai stalo įrankiai ir plastikiniai dantų šepetėliai. Gegužės mėn. vyriausybė bandomuoju etapu nusprendė atidėti⁶⁴ kietųjų komunalinių atliekų apmokestinimo sistemą, kuria buvo siekiama sumažinti išmetamų atliekų kiekius ir padidinti atliekų panaudojimo galimybes. Gruodžio mėn. aplinkos apsaugos departamento ataskaitoje⁶⁵ buvo nurodyta, kad 67 proc. Honkongo kietųjų komunalinių atliekų šalinama sąvartynuose. Likę 33 proc. (1,97 mln. tonų) atliekų panaudojama, iš jų 1,52 mln. tonų eksportuojama už Honkongo ribų perdirbti, o 0,45 mln. tonų perdirbama vietoje. Birželio mėn. vyriausybė paskelbė vandenilio ekonomikos plėtros strategiją⁶⁶, o gruodžio mėn. paskelbė veiksmų gaires⁶⁷, kuriomis siekiama skatinti elektrinių autobusų ir taksi naudojimą bei plėsti elektros įkrovimo infrastruktūrą.

Prekybos politika

Honkongas yra sudaręs **devynis laisvosios prekybos susitarimus** (LPS): su žemynine Kinija (2003 m. birželio mėn. pasirašytą Glaudesnės ekonominės partnerystės susitarimą (CEPA), kuris vėliau buvo sustiprintas), Naująja Zelandija (2010 m. kovo mėn.), Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybėmis narėmis (2011 m. birželio mėn.), Čile (2012 m. rugsėjo mėn.), Makao (2017 m. spalio mėn.), Pietryčių Azijos valstybių asociacija (ASEAN) (2017 m. lapkričio mėn.), Sakartvelu (2018 m. birželio mėn.), Australija (2019 m. kovo mėn.) ir Peru (2024 m. lapkričio mėn.). Honkongas taip pat yra pasirašęs 24 investicijų skatinimo ir apsaugos susitarimus su užsienio šalimis (įskaitant 10 ES valstybių narių) ir užbaigė derybas dėl tokių susitarimų su Maldivais ir Mianmaru (laukiama jų pasirašymo).

2024 m. kovo mėn. Honkongas pasirašė investicijų skatinimo ir apsaugos susitarimą su Bahreinu⁶⁸. 2024 m. lapkričio mėn. Honkongas pasirašė LPS su Peru⁶⁹. Šiuo metu vyksta derybos dėl investicijų skatinimo ir apsaugos susitarimų su Bangladešu, Egiptu, Peru, Rusija ir Saudo Arabija. 2024 m. sausio mėn. Honkongas ir Kroatija pasirašė išsamų susitarimą dėl dvigubo apmokestinimo netaikymo⁷⁰.

2024 m. spalio mėn. politiniame pranešime vyriausybės vadovas teigė, kad Honkongas toliau sieks kuo greičiau prisijungti prie **regioninės išsamios ekonominės partnerystės**, kuriai

⁶² Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo vyriausybės pranešimas spaudai, https://www.news.gov.hk/eng/2024/12/20241231/20241231_150510_663.html.

⁶³ Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo vyriausybės pranešimas spaudai, <https://www.info.gov.hk/gia/general/202410/20/P2024102000250.htm>.

⁶⁴ Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo vyriausybės pranešimas spaudai, <https://www.gov.hk/en/residents/environment/waste/management/mswcharging.htm>.

⁶⁵ Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo vyriausybės pranešimas spaudai, <https://www.info.gov.hk/gia/general/202412/19/P2024121900251.htm>.

⁶⁶ Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo vyriausybės pranešimas spaudai, https://www.news.gov.hk/eng/2024/06/20240617/20240617_171024_544.html.

⁶⁷ Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo vyriausybės pranešimas spaudai, https://www.news.gov.hk/eng/2024/12/20241210/20241210_170259_596.html.

⁶⁸ Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo vyriausybės pranešimas spaudai, <https://www.info.gov.hk/gia/general/202403/03/P2024030300365.htm?fontSize=1>.

⁶⁹ Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo vyriausybės pranešimas spaudai, <https://www.info.gov.hk/gia/general/202411/16/P2024111600021.htm>.

⁷⁰ Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo vyriausybės pranešimas spaudai, <https://www.info.gov.hk/gia/general/202401/24/P2024012400293.htm>.

priklauso 15 Azijos ir Ramiojo vandenyno regiono šalių. 2022 m. Honkongas pateikė prisijungimo prašymą, tačiau 2024 m. pabaigoje dar nebuvo prisijungęs prie šios partnerystės.

Ekonominė integracija į žemyninę Kiniją

2024 m. spalio mėn. Honkongas ir žemyninė Kinija pasirašė susitarimą iš dalies pakeisti žemyninės dalies ir Honkongo **glaudesnės ekonominės partnerystės susitarimą (CEPA) dėl prekybos paslaugomis**⁷¹. Šiuo susitarimu: i) nustatomos papildomos kelių paslaugų sektorių liberalizavimo priemonės; ii) siekiama padėti Honkongo paslaugų teikėjams įsisteigti ir vykdyti verslą žemyninėje dalyje ir iii) sudaromos palankesnės sąlygos Honkongo specialistams įgyti teisę verstis praktika žemyninėje Kinijoje. Šiuo susitarimu taip pat sušvelninamos Honkonge veikiančioms užsienio bendrovėms, įskaitant Europos Sąjungos bendroves, taikomos taisyklės, kad joms būtų paprasčiau tapti Honkongo paslaugų teikėjomis ir naudotis CEPA. CEPA dėl prekybos paslaugomis buvo pasirašytas 2015 m. lapkričio mėn., pirmą kartą iš dalies pakeistas 2019 m. lapkričio mėn. ir papildytas CEPA dėl prekybos prekėmis (pasirašytu 2018 m.).

Kalbant apie **finansinę integraciją ir abipusį patekimą**, Honkongo ir žemyninės Kinijos kapitalo rinkos sujungtos vertybinių popierių susiejimo programa „Stock Connect“, kuria Honkongo vertybinių popierių birža sujungiama su analogiškėmis Šanchajaus ir Šendženo biržomis, ir abipusio patekimo į obligacijų rinkas programa „Bond Connect“. Be to, 2021 m. rugsejo mėn. Guangdong, Honkongo ir Makao Didesniajame įlankos regione pradėjo veikti Didesniajam įlankos regionui skirta turto valdymo jungties programa (tarpvaldybinė TVJ), suteikianti galimybę reikalavimus atitinkantiems žemyninės Kinijos, Honkongo ir Makao gyventojams investuoti į turto valdymo produktus, kuriuos bankai platina vieni kitų rinkose. 2023 m. buvo sustiprintos programos „Stock Connect“ ir pradėjo veikti apsikeitimo sandorių rinkų jungties „Swap Connect“ (Honkongo ir žemyninės dalies palūkanų normų apsikeitimo sandorių rinkų jungties) programos šiaurinė prekybos jungtis.

2024 m. sausio mėn. paskelbtos priemonės, skirtos tarpvalstybinei TVJ atnaujinti: i) patikslinti žemyninės dalies investuotojų tinkamumo kriterijus; ii) išplėsti dalyvaujančių įstaigų (įtraukiant reikalavimus atitinkančias vertybinių popierių įmones) ir reikalavimus atitinkančių produktų aprėptį; iii) padidinti atskirų investuotojų kvotą ir iv) patobulinti pardavimo skatinimo ir pardavimo tvarką⁷².

2024 m. sausio mėn. HKMA ir Kinijos liaudies bankas paskelbė šešias bendradarbiavimo finansų srityje stiprinimo priemones⁷³. Balandžio mėn. Kinijos vertybinių popierių reguliavimo komisija paskelbė keletą priemonių, kuriomis siekiama dar labiau išplėsti investuotojų abipusio patekimo galimybes žemyninės dalies ir Honkongo kapitalo rinkose⁷⁴. Šios priemonės, be kita ko, buvo: i) programos „Stock Connect“ reikalavimus atitinkančių nuosavybės vertybinių popierių biržinių fondų sąrašo išplėtimas ir nekilnojamojo turto investicinių bendrovių įtraukimas; ii) pritarimas, kad ženminbi juanių vertybinių popierių prekybos rinka būtų įtraukta į programos „Stock Connect“ pietinę prekybos jungtį (suteikiant galimybę žemyninės dalies investuotojams pirkti finansinį turtą Honkongo akcijų rinkoje); iii)

⁷¹ Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo vyriausybės pranešimas spaudai, <https://www.tid.gov.hk/english/aboutus/pressspeech/press/2024/20241009.html>.

⁷² Honkongo pinigų institucijos aplinkraštis, <https://www.hkma.gov.hk/media/eng/doc/key-information/guidelines-and-circular/2024/20240124e2.pdf>.

⁷³ Honkongo pinigų institucijos pranešimas spaudai, <https://www.hkma.gov.hk/eng/news-and-media/press-releases/2024/01/20240124-3/>.

⁷⁴ Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo vyriausybės pranešimas spaudai, https://www.news.gov.hk/eng/2024/04/20240419/20240419_190851_206.html.

abipusio lėšų pripažinimo tvarkos tobulinimas ir iv) žemyninės dalies bendrovių skatinimas kreiptis dėl įtraukimo į Honkongo biržos sąrašus. Gegužės mėn. Kinijos liaudies bankas, Honkongo vertybinių popierių ir ateities sandorių komisija ir HKMA kartu paskelbė apie abipusio patekimo susitarimų tarp žemyninės dalies ir Honkongo palūkanų normų apsisiekimo sandorių rinkų (toliau – „Swap Connect“) atnaujinimą⁷⁵.

Kalbant apie **Didesnįjį įlankos regioną**, Honkongo politikos priemonėmis iš dalies siekiama: (i) padidinti ekonominę integraciją, sujungiamumą ir taisyklių bei mechanizmų suderinimą; ii) sudaryti palankesnes sąlygas prekių ir žmonių srautams Didesniajame įlankos regione ir iii) suteikti Honkongo gyventojams galimybę gyventi ir dirbti Didesniajame įlankos regione. Birželio mėn. buvo įsteigtas Šendženo ir Honkongo finansinio bendradarbiavimo komitetas ir įvyko pirmasis jo posėdis⁷⁶. Liepos mėn. per Honkongo ir Guangdongo bendradarbiavimo jungtinės konferencijos 24-ąją plenarinę sesiją pasirašyti šeši bendradarbiavimo susitarimai, be kita ko, bendradarbiavimo susitarimai teisingumo, bandymų ir sertifikavimo, maisto saugos ir sveikatos priežiūros srityse. 2024 m. politiniame pranešime nurodyta, kad Honkongo vyriausybė sieks dar labiau palengvinti profesinių kvalifikacijų pripažinimą ir skatins tarpvalstybinius duomenų srautus, medicinos srities bendradarbiavimą ir klinikinius tyrimus. Politiniame pranešime taip pat paskelbta, kad bus toliau plėtojamas Honkongo tarptautinio oro uosto logistikos parkas Kinijos Donguano mieste, taip pat bendradarbiavimas su Džuhajaus oro uostu, kuris yra Kinijoje, į vakarus nuo Honkongo ir šiek tiek į šiaurę nuo Makao. Lapkričio mėn. Honkongo oro uosto administracija ir bendrovė „Zhuhai Transportation Holdings Group“ pasirašė susitarimą dėl to, kad Honkongo oro uosto administracija įsigytų 35 % Džuhajaus oro uosto akcijų⁷⁷. Politiniame pranešime taip pat nurodyta, kad Honkongo vyriausybės investavimo priemonė „Hong Kong Investment Corporation Limited“ taip pat svarstys apie investicijas į Didesniojo įlankos regiono projektus. Vyriausybės politikoje taip pat daug dėmesio skiriama glaudesniai teisiniu bendradarbiavimui Didesniajame įlankos regione. Politiniame dokumente buvo išdėstyti planai įgyvendinti ir išplėsti priemonės, kuriomis bendrovėms, į kurias investuoja Honkongas, leidžiama taikyti Honkongo teisės aktus ir pasirinkti arbitražą Honkonge, jeigu jos vykdo veiklą Didesniajame įlankos regione. Birželio mėn. Honkongo teisingumo departamentas ir Kinijos Aukščiausiasis liaudies teismas pasirašė susitarimo memorandumą dėl teismo ir teisinio bendradarbiavimo Didesniajame įlankos regione sąsajų platformos sukūrimo.

III. Honkongo ir žemyninės Kinijos santykiai

Liepos 18 d. baigėsi 20-ojo Kinijos komunistų partijos (KKP) centrinio komiteto trečioji plenarinė konferencija. Trečiojoje plenarinėje konferencijoje buvo nustatyta būsimo Kinijos ekonominio vystymosi kryptis. Trečiosios plenarinės konferencijos sprendimo skirsnyje „Aukšto lygio atsivėrimas“ išdėstyta, kad „pasitelkdami vienos šalies institucinius pranašumus, dviejų sistemų politiką, mes (Partija) sieksime įtvirtinti ir sustiprinti Honkongo, kaip tarptautinio finansų, laivybos ir prekybos centro, statusą, padėti Honkongui ir Makao tapti tarptautiniais aukšto lygio specialistų centrais ir patobulinti atitinkamus mechanizmus, kad abu regionai atliktų svarbesnį vaidmenį padedant Kinijai atsiverti išoriniam pasauliui. Skatinsime

⁷⁵ Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo vyriausybės pranešimas spaudai, <https://www.info.gov.hk/gia/general/202405/13/P2024051300698.htm>.

⁷⁶ Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo vyriausybės pranešimas spaudai, <https://www.info.gov.hk/gia/general/202406/13/P2024061300459.htm>.

⁷⁷ Honkongo tarptautinio oro uosto pranešimas spaudai, https://www.hongkongairport.com/en/media-centre/press-release/2024/pr_1762.

Guangdong, Honkongo ir Makao bendradarbiavimą Didesniajame įlankos regione, remdami glaudesnę taisyklių ir mechanizmų suderinimą“.

Honkongo vyriausybės kvietimu Kinijos Nacionalinio liaudies kongreso konstitucijos bei teisės komiteto pirmininko pavaduotojas Shen Chunyao ir KKP vadovybės grupės sekretorius bei prekybos ministras Wang Wentao rugpjūčio 26–27 d. lankėsi Honkonge, siekdami paaiškinti Trečiosios plenarinės konferencijos sprendimo poveikį YAR. Šie pareigūnai surengė uždara sesiją, kurioje dalyvavo apie 400 centrinės valdžios pareigūnų ir mieste veikiančių valstybės valdomų įmonių vadovų, ir dar vieną uždara susitikimą su 500 Honkongo vyriausybės pareigūnų ir valstybės tarnautojų. Vėliau buvo surengta dar viena atvirų durų sesija, kurioje dalyvavo apie 700 verslo, profesinių sričių, švietimo, žiniasklaidos ir jaunimo sektorių atstovų.

2024 m. vasario 22–28 d. patikrinamojo vizito į Honkongą buvo atvykęs KKP centrinio komiteto Honkongo ir Makao darbo biuro ir Valstybės tarybos Honkongo ir Makao reikalų biuro direktorius Xia Baolongas. Šios vizito metu centrinė vyriausybė į individualių kelionių programą įtraukė žemyninės dalies Siano ir Čingdao miestus, kad šių dviejų miestų gyventojai galėtų aplankyti Honkongą.

Vasario 28 d. vyriausybės vadovas nurodė, kad ekonominė plėtra ir rajonų valdymas buvo du pagrindiniai Xia vizito aspektai. Xia pripažino YAR vyriausybės darbą ir pareiškė, kad Kinijos centrinė valdžia „visapusiškai remia“ šio miesto plėtrą. Be to, Xia dar kartą patvirtino pertvarkytos rajono tarybos ir naujai įsteigtų „bendruomenės priežiūros grupių“ darbą.

2024 m. balandžio 15 d. buvo paminėta Nacionalinė švietimo saugumo klausimais diena ir prezidento Si Dzinpingo pasiūlytos „visapusiško požiūrio į nacionalinį saugumą“ koncepcijos dešimtosios metinės. Balandžio 15 d. kalboje direktorius Xia pakartojo, kad miestas turėtų „griežtai“ laikytis nacionalinio saugumo principo, ir paragino miestą „aktyviai prisitaikyti prie naujos padėties ir naujų iššūkių“ kintančioje vidaus ir išorės aplinkoje.

2024 m. žemyninės Kinijos valdžios institucijos aktyviau bendravo su vietos verslo bendruomene. Liepos 30 d. atsakyme Kinijos prezidentas Si Dzinpingas paragino Honkongo verslininkus, kurių šaknys yra Ningbo mieste, esančiame Kinijos rytinėje pakrantėje, „geriau integruotis į nacionalines reformas ir plėtrą ir labiau prisidėti prie Kinijos modernizavimo“.

2024 m. lapkričio 8 d. Honkongo ir Makao reikalų biuro direktorius Xia Baolongas paprašė 29 miesto verslo lyderių priimti atsakomybę už miesto ekonominę plėtrą keičiantis išorės aplinkai.

2024 m. lapkričio 29 d., vadovaujant Honkongo ir Makao reikalų biurui ir remiant centrinės valdžios ryšių biurui, Honkongo vyriausybė surengė ceremoniją, kurios metu vietos verslo bendruomenė įsipareigojo remti Šiaurės metropolį – naują Honkongo šiaurės vakarų dalyje ir greta kaimyninio Šendženo miesto plėtojamą teritoriją. Šiame renginyje dalyvavo daugiau kaip 80 verslo atstovų, 35 iš jų pasirašė susitarimus dėl prisidėjimo prie Šiaurės metropolio plėtros, o iš viso šiame projekte planuojama investuoti daugiau kaip 100 mlrd. HKD (11,9 mlrd. EUR).

2024 m. žemyninės Kinijos ir Honkongo valdžios institucijos bendradarbiavo, siekdamas pagerinti pasienio efektyvumą. Liepos mėn. Honkongo saugumo sekretorius Chris Tangas atskleidė, kad dviejuose kontrolės punktuose su kaimyniniu žemyniniu Šendženo miestu bus

patvirtintas „bendras leidimas“, pagal kurį keliautojų dokumentai bus tikrinami tik vieną kartą, o ne du kartus.

Lapkričio 3–10 d. 20 Honkongo teisėjų ir teismo pareigūnų delegacija lankėsi Kinijos Sičuan regiono. Šis vizitas buvo suorganizuotas vykstant Honkongo ir žemyninės Kinijos dalies teisėjų ir teismo pareigūnų profesiniams mainams.

2024 m. rugpjūčio 20 d. Honkonge pirmą kartą per 14 metų įvyko Kinijos užjūrio pasaulinė konferencija taikiam Kinijos suvienijimui skatinti. Konferencijoje kalbėjo KKP politbiuro narys ir KKP jungtinio fronto darbui departamento direktorius Shi Taifengas, kuris teigė, kad principo „viena šalis – dvi sistemos“ įgyvendinimas Honkonge buvo svarbus siekiant „susivienyti šalį“.

Po devynerių metų pertraukos Šendženas 2024 m. atnaujino Šendženo nuolatiniam gyventojams skirtą daugkartinių atskirų apsilankymų programą, pagal kurią jiems suteikiama galimybė lankytis Honkonge. Gruodžio 1 d. Šendženas taip pat išplėtė šią sistemą ir į ją įtraukė Šendženo leidimo gyventi turėtojus. Lapkričio 29 d. paskelbtame pareiškime Honkongo vyriausybė pareiškė mananti, kad naujoji sistema „gerokai padidins į Honkongą atvykstančių lankytojų skaičių, toliau skatins Honkongo turizmą, mažmeninę prekybą ir maitinimo sektorių ir suteiks naują postūmį Honkongo ekonomikai“.

2024 m. sausio mėn., užbaigus atitinkamą darbą teisėkūros srityje, įsigaliojo 2019 m. sausio mėn. pasirašytas žemyninės Kinijos ir Ypatingojo Administracinio Kinijos Regiono Honkongo teismų susitarimas dėl abipusio teismų sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo.

Žemyninė Kinija buvo **pagrindinė Honkongo prekybos prekėmis partnerė**, kuriai 2024 m. teko 51,0 proc. visos Honkongo prekybos apimtys. Savo ruožtu Honkongas yra svarbus žemyninės Kinijos prekybos centras ir 2024 m. buvo ketvirtas pagal dydį Kinijos prekybos partneris.

2024 m. Honkongas ir toliau buvo pagrindinė žemyninės Kinijos lengvatinių mokesčių zona ir investicijų centras. 2023 m. (paskutiniaisiais metais, apie kuriuos turima duomenų) žemyninė Kinija buvo didžiausias Honkongo tiesioginių užsienio investicijų (TUI) šalyje, išskyrus lengvatinių mokesčių zonas, šaltinis ir pirmoji Honkongo tiesioginių investicijų užsienyje paskirties vieta, kuriai teko 31 proc. tiesioginių užsienio investicijų šalyje ir 50 proc. visų tiesioginių investicijų užsienyje⁷⁸. Savo ruožtu Honkongas yra didžiausias tiesioginių užsienio investicijų šaltinis žemyninėje Kinijoje ir pagrindinis žemyninės Kinijos tiesioginių investicijų užsienyje šaltinis, kuriam tenka 59,2 proc. Kinijos tiesioginių užsienio investicijų šalyje ir 59,3 proc. Kinijos tiesioginių investicijų užsienyje (2023 m. duomenimis)⁷⁹. Gruodžio mėn. pabaigoje į Honkongo biržos sąrašus buvo įtrauktos 1 478 žemyninės dalies bendrovės, kurios sudarė 79,8 % visos rinkos kapitalizacijos ir 90,8 proc. akcijų apyvartos.

IV. ES ir Honkongo dvišaliai santykiai ir bendradarbiavimas

⁷⁸ Statistinė ataskaita „Honkongo tiesioginių užsienio investicijų statistika“ (2023 m. leidimas), 2024 m. gruodžio 10 d., pateikiama adresu <https://www.censtatd.gov.hk/en/EIndexbySubject.html?pcode=B1040003&scode=260>.

⁷⁹ Honkongo prekybos plėtros taryba, <https://research.hktdc.com/en/article/MzIwNjcyMDYx>.

2024 m. ES biuras Honkonge reguliariai rengė susitikimus su Honkongo valdžios institucijomis, įskaitant vyriausybės vadovo kabinetą, kurių metu išreiškė susirūpinimą dėl demokratijos ir žmogaus teisių būklės blogėjimo Honkonge ir NSĮ įgyvendinimo. ES biuras taip pat palaikė ryšius su Kinijos užsienio reikalų ministerijos komisaro biuru. Dabartinis ES biuro vadovas savo pareigas pradėjo eiti rugsėjo mėn. ir jau susitiko su aukščiausiais Honkongo vyriausybės pareigūnais, taip pat su kai kuriais pagrindiniais vietos verslo pasaulio, akademinės bendruomenės ir pilietinės visuomenės suinteresuotaisiais subjektais.

2024 m. ES biuras padėjo surengti ir rėmė ES pareigūnų vizitus į Honkongą. Balandžio 13–14 d. Honkonge lankėsi Europos išorės veiksmų tarnybos vykdomasis direktorius Azijos ir Ramiojo vandenyno klausimais Niclasas Kvarnströmas. Ataskaitiniais metais Honkonge taip pat apsilankė Europos Komisijos Finansinio stabilumo, finansinių paslaugų ir kapitalo rinkų sąjungos generalinio direktorato (FISMA) generalinio direktoriaus pavaduotojas ir du FISMA direktoriai. 2024 m. Honkonge taip pat lankėsi Europos vertybinių popierių ir rinkų institucijos pirmininkas ir keli ES valstybių narių vyriausybės pareigūnai.

2024 m. į Europos Sąjungą ir ES valstybes nares buvo atvykę keli Honkongo pareigūnai. Gegužės mėn. Honkongo sekretorius inovacijų, technologijų ir pramonės klausimams Briuselyje susitiko su už inovacijas, mokslinius tyrimus, kultūrą, švietimą ir jaunimą atsakingu Europos Komisijos nariu.

Kaip nurodyta 2020 m. liepos mėn. Tarybos išvadose dėl Honkongo⁸⁰, ES biuras Honkonge ir ES valstybių narių generaliniai konsulatai Honkonge toliau stebėjo teismo procesus ir 2024 m. dalyvavo 80 Honkonge vykusių teismo sesijų.

2024 m. ES biuras toliau rengė meno renginius, siekdamas skatinti pagarbą žmogaus teisėms. Glaudžiai bendradarbiaudamas su Honkongo ukrainiečių bendruomene, ES biuras vasario 24 d. surengė podiumo diskusiją, skirtą antrosioms Rusijos invazijos į Ukrainą metinėms paminėti. Siekdamas toliau didinti informuotumą Honkonge apie Rusijos vykdomą agresijos karą Ukrainoje, ES biuras atidarė Honkongo ES kino festivalį ir ES ir Azijos dokumentinių filmų festivalį, į kurių programą buvo įtraukti ukrainiečių kūriniai, ir surengė dvi Ukrainos filmų peržiūras vietos universitetuose.

Lapkričio 9 d. ES biuras, bendradarbiaudamas su Honkongo universiteto žurnalistikos mokykla, surengė Oskarą laimėjusio dokumentinio filmo „20 dienų Mariupolyje“ peržiūrą ir podiumo diskusiją, skirtą paminėti Tarptautinę nebaudžiamumo už nusikaltimus prieš žurnalistus panaikinimo dieną (lapkričio 2 d.) ir 1 000-ąją Rusijos pradėto plataus masto karo Ukrainoje dieną (lapkričio 19 d.)

ES biuras taip pat toliau bendrai organizavo kasmet rengiamą Honkongo dokumentinių filmų festivalį, kuriame buvo siekiama atkreipti dėmesį į socialinę nelygybę.

2024 m. gruodžio mėn. ES biuras bendrai organizavo kasmet skiriamos Žmogaus meno kūrinių premijos, kuri anksčiau vadinta Honkongo žmogaus teisių meno premija, įteikimo renginį.

Siekdamas išreikšti ES įsipareigojimą laikytis lygybės ir nediskriminavimo principų ir remti LGBTIQ+ asmenų teises, ES biuras surengė filmų peržiūrą ir podiumo diskusiją, kurioje daugiausia dėmesio skirta civilinėms sąjungoms ir tos pačios lyties asmenų santuokoms, taip

⁸⁰ 2020 m. liepos 24 d. Tarybos išvados dėl Honkongo, pateikiamos adresu <https://www.consilium.europa.eu/media/45222/council-conclusions-on-hong-kong.pdf>.

suburdamas pilietinę visuomenę, verslo bendruomenę, konsulinį korpusą ir politikos formuotojus. 2024 m. ES biuras vėl dalyvavo kasmetiniame Honkongo LGBTIQ+ asmenų eitynių renginyje.

ES biuras nuolat palaikė ryšius su Honkongo pilietinės visuomenės grupėmis, dirbančiomis įvairiais klausimais, tokiais kaip kalinių teisės ir prieglobsčio prašytojų padėtis. 2024 m. gruodžio 17 d. ES biuras surengė bendrus pietus su NVO ir oficialių jaunimo psichikos sveikatos įstaigų atstovais.

2024 m. ES biuras kartu su vietos partneriais surengė trečiąjį kasmet organizuojamą renginį „Žaliasis kelias“. „Žaliasis kelias“ yra konferencija, skirta skatinti keistis idėjomis, kaip geriausiai spręsti klimato kaitos problemą. Šiame renginyje dalyvavo tiek vyriausybės nariai (įskaitant vyriausybės vadovą Johną Lee), tiek pramonės atstovai, o šiais metais vykusiam renginyje buvo pateiktos rekomendacijos, kaip užtikrinti aktyvesnę ES pramonės atstovų dalyvavimą ir standartų taikymą įgyvendinant Honkongo aplinkos darbotvarkę. Be to, šio renginio metu visuomenė buvo informuojama apie atitinkamas ES politikos priemones, be kita ko, apie skaitmeninę ir žaliąją darbotvarkę, išsamaus patikrinimo direktyvą ir aplinkos, socialinių reikalų bei valstybių ataskaitas.

Honkongo gyventojų surašymo ir statistikos departamento⁸¹ metinio užsienio įmonių tyrimo duomenimis⁸², 2024 m. **ES įmonės ir toliau sudarė didžiausią ne Kinijos užsienio verslo bendruomenę šiame mieste**, aplenkusios Japonijos, JAV ir Jungtinės Karalystės įmones. 2024 m. Honkonge veiklą vykdė ne mažiau kaip 1 640 ES įmonių. Maždaug pusė šių ES įmonių (800) mieste buvo įsteigusios regionines būstines arba regioninius biurus. ES įmonės veiklą vykdė įvairiuose sektoriuose, įskaitant finansinių ir verslo paslaugų, prekybos ir logistikos, mažmeninės prekybos, maisto ir gėrimų statybos ir inžinerijos sektorius. Atlikus tyrimą nustatyta, kad užregistruotų ES bendrovių skaičius buvo 5,9 proc. didesnis nei 2023 m. Tai reiškia, kad ES įmonių skaičius Honkonge viršijo iki COVID-19 pandemijos ir iki NSĮ paskelbimo buvusį lygį: 2024 m. Honkonge buvo 2,3 proc. daugiau ES įmonių nei 2019 m. (nors bendras ne Kinijos užsienio bendrovių skaičius per tą patį laikotarpį padidėjo mažiau, t. y. 1,4 proc.). Tačiau iš tyrimo rezultatų taip pat matyti, kad ES įmonių, turinčių regionines būstines Honkonge, skaičius tebėra mažesnis nei 2019 m. (–9,8 proc. 2024 m., palyginti su 2019 m.), nors Honkonge esančių ES bendrovių regioninių būstinių skaičius sumažėjo gerokai mažiau nei visų ne Kinijos užsienio bendrovių būstinių skaičius (–17,8 proc. per tą patį laikotarpį).

2024 m. **dvišalės ES ir Honkongo prekybos prekėmis vertė siekė 28,3 mlrd. EUR**, t. y. sumažėjo 8,7 proc., palyginti su tuo pačiu laikotarpiu 2023 m. ES prekių eksporto į Honkongą vertė siekė 24,1 mlrd. EUR, o importo iš Honkongo į ES – 4,3 mlrd. EUR, taigi ES **perteklius sudarė 19,8 mlrd. EUR**⁸³. 2024 m. **ES buvo ketvirta pagal dydį Honkongo prekybos prekėmis partnerė** (po žemyninės Kinijos, Taivano ir JAV)⁸⁴. Honkongas ir toliau buvo viena iš svarbių žemyninės Kinijos ir ES prekybos platformų.

⁸¹ Metinio Honkongo įmonių, kurių patronuojančiosios įmonės įsteigtos už Honkongo ribų, tyrimo ataskaita (2024 m. leidimas), Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo gyventojų surašymo ir statistikos departamentas, <https://www.censtatd.gov.hk/en/wbr.html?ecode=B11100042024AN24&scode=360>.

⁸² Tyrimo pateikiami tik duomenys apie įmonių skaičių. Jis neatspindi ES įmonių, kurios nutraukė arba perkėlė tam tikrą veiklą ir (arba) darbuotojus (taip pat ir COVID-19 pandemijos metu), padėtis.

⁸³ Šaltinis: Eurostatas. Europos Sąjungos prekyba prekėmis,

<https://ec.europa.eu/eurostat/comext/newxtweb/>.

⁸⁴ Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo gyventojų surašymo ir statistikos departamentas, <https://www.censtatd.gov.hk/en/scode230.html>.

2022 m. ES buvo **trečia pagal dydį** Honkongo prekybos paslaugų srityje partnerė (Honkongo gyventojų surašymo ir statistikos departamento duomenimis, 2022 m. buvo paskutiniai pilni metai, kurių duomenys apie Honkongą buvo prieinami rengiant šį dokumentą)⁸⁵. 2023 m. Honkongas buvo **11-as pagal dydį** ES prekybos paslaugomis partneris (Eurostato duomenimis)⁸⁶. Iš Eurostato duomenų matyti, kad 2023 m. ES prekybos paslaugomis su Honkongu vertė siekė 38,4 mlrd. EUR, t. y. 10,6 proc. mažiau, palyginti su praėjusiais metais. 2023 m. ES prekių eksporto į Honkongą vertė siekė 24,3 mlrd. EUR, o importo iš Honkongo – 14,1 mlrd. EUR, taigi ES perteklius sudarė 10,3 mlrd. EUR. Pagrindinės paslaugos, kuriomis prekiaujama, yra transporto, telekomunikacijų, finansinės ir kitos verslo paslaugos.

2023 m. ES buvo **penkta pagal dydį investuotoja Honkonge ir šešta pagal dydį Honkongo tiesioginių užsienio investicijų paskirties vieta pasaulyje** (Honkongo statistiniai duomenys; 2023 m. buvo paskutiniai metai, kurių duomenys buvo prieinami rengiant šį dokumentą). Eurostato duomenimis, 2023 m. Honkongas buvo devintas pagal dydį tiesioginių užsienio investicijų į ES šaltinis, kurio investicijų vertė siekė 157,3 mlrd. EUR (19 proc. mažiau, palyginti su praėjusiais metais), ir 19-as pagal dydį ES TUI šaltinis – 82,1 mlrd. EUR (– 26,0 proc., palyginti su ankstesniais metais)⁸⁷.

Metų pradžioje, t. y. iki 2024 m. gegužės mėn., ES ir Honkongo bei Makao politinio dialogo rėmimo priemonės projektas tapo platforma diskusijoms tokiomis temomis kaip tvarumas. 2024 m. gruodžio mėn. pradėtas naujas Honkongui ir Makao skirtas politinis dialogas ir paskelbta viešosios diplomatijos priemonė. Trejų metų trukmės projektu remiamas nuolatinis ES biuro bendradarbiavimas su pagrindiniais partneriais Honkonge abiem pusėms svarbiomis strateginėmis temomis, visų pirma organizuojant bendrus renginius, rengiant tyrimus ir matomumo didinimo medžiagą.

2024 m. gruodžio mėn. Europos Sąjungos Taryba iš dalies pakeitė Sprendimą 2014/145/BUSP dėl ribojamųjų priemonių, taikytinų atsižvelgiant į veiksmus, kuriais kenkiama Ukrainos teritoriniam vientisumui, suverenitetui ir nepriklausomybei arba į juos kėsiamasi, ir Sprendimą 2014/512/BUSP dėl ribojamųjų priemonių atsižvelgiant į Rusijos veiksmus, kuriais destabilizuojama padėtis Ukrainoje⁸⁸. Vienas iš šio pakeitimo rezultatų buvo Honkongo subjektų įtraukimas į Sprendimo 2014/145/BUSP priede ir Sprendimo 2014/512/BUSP prieduose pateikiamą sąrašą.

⁸⁵ Ypatingojo Administracinio Regiono Honkongo gyventojų surašymo ir statistikos departamentas, <https://www.censtatd.gov.hk/en/EIndexbySubject.html?pcode=B1020011&scode=240>.

⁸⁶ Eurostatas. Europos Sąjungos prekyba paslaugomis, <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.

⁸⁷ Eurostatas. Europos Sąjungos tiesioginių investicijų statistika, <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.

⁸⁸ Europos Sąjungos Tarybos pranešimas spaudai, <https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2024/12/16/russia-s-war-of-aggression-against-ukraine-eu-adopts-15th-package-of-restrictive-measures/>.